

PRAŽSKÁ VYSOKÁ ŠKOLA PSYCHOSOCIÁLNÍCH STUDIÍ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

TRESTNÍ ŘÍZENÍ, OMEZENÍ OSOBNÍ SVOBODY A POSTPENITENCIÁRNÍ PÉČE

Kateřina Slavíková

Vedoucí diplomové práce Mgr. Alena Plocová

PRAHA 2014

Prague college of psychosocial studies

**CRIMINAL PROCEEDINGS,
PERSONAL FREEDOM RESTRICTIONS
AND PRISON AFTERCARE**

Kateřina Slavíková

The Diploma Thesis Work Supervisor: Mgr. Alena Plocová

Praha 2014

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci Trestní řízení, omezení osobní svobody a postpenitenciární péče vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Aleny Plocové a uvedla jsem v ní všechny použité literární a jiné odborné zdroje v souladu s právními předpisy, vnitřními předpisy Pražské vysoké školy psychosociálních studií v Praze

V Praze dne 15. 4. 2014

Kateřina Slavíková

Poděkování

Děkuji touto cestou paní Mgr. Aleně Plocové za její odbornou pomoc při zpracování tématu diplomové práce, cenné náměty a konzultace.

OBSAH

Čestné prohlášení	
Poděkování	
ÚVOD.....	1
TEORETICKÁ ČÁST.....	3
1. Trestní řízení.....	3
1.1 Stadia trestního řízení.....	6
1.2 Subjekty trestního řízení.....	12
1.3 Odklony v trestním řízení.....	13
1.4 Vykonávací řízení, ukládání a výkon jednotlivých trestů.....	15
2. Omezení osobní svobody.....	20
2.1 Vazba.....	25
2.2 Zacházení a sociální práce s osobami ve výkonu vazby.....	31
2.3 Výkon trestu odnětí svobody.....	33
2.4 Zacházení a sociální práce s osobami ve výkonu trestu odnětí svobody.....	40
3. Postpenitenciární péče.....	42
3.1 Sociální kurátoři a jejich spoluúčast na realizaci programů přípravy na propuštění.....	47
3.2 Probační a mediační služba.....	48
3.3 Kontinuální sociální práce a její realizace.....	55
3.4 Metodické vedení a organizace postpenitenciární péče.....	58
PRAKTICKÁ - EMPIRICKÁ ČÁST.....	61
Případová studie č. 1.....	61
Případová studie č. 2.....	67
ZÁVĚR.....	73
SEZNAM LITERATURY.....	75
ANOTACE.....	80

ÚVOD

Téma „Trestní řízení, omezení osobní svobody a postpenitenciární péče“ jsem si vybrala z několika důvodů. Vždy mě zajímala tato oblast práva a již několik let se snažím být v obraze, jakým způsobem u nás v České republice funguje trestní právo, péče o odsouzené a péče o propuštěné.

Myslím, že toto téma je velmi blízké sociální problematice, kterou se v průběhu studia na Pražské vysoké škole psychosociálních studií zabývám. Sociální činnost v procesu trestního řízení, v období omezení osobní svobody i v době po propuštění z výkonu trestu je důležitá a nezastupitelná. Práce řady sociálních zařízení bezprostředně navazuje na zákonem definovaný sociální systém státu v době, kdy se člověk stává obviněným, odsouzeným nebo propuštěným v tomto procesu.

Dnešní doba se mi jeví jako velmi založená na materiálních hodnotách, kdy se vytrácí etika, morálka a osobní odpovědnost. Proto je tak důležité správně nastavit mantinely pro chování jednotlivých členů společnosti, pravidla, kterými jsou lidé povinni se řídit a dodržovat je. Stejně významné je stanovení odpovídajících trestů pro ty, kteří se provinili – samozřejmě při dodržení všech zákonem stanovených pravidel trestního řízení.

Existují jisté etické kodexy, kterými bychom se měli řídit zcela automaticky. Tato pravidla chování by nám měla být vštěpována jak výchovou doma i ve škole, tak i právním vědomím, že platné zákony se mají dodržovat. Mnoho lidí však z různých důvodů tato pravidla porušuje a je nutné zasáhnout. Zde nastupuje systém trestního práva, aby sjednal dodržování zákona, i když to mnohdy pro odsouzené znamená omezení osobní svobody. Toto omezení má pro každého odsouzeného významné společenské a sociální dopady.

Budu se snažit hlouběji proniknout do problematiky trestního řízení a následné péče o odsouzené, protože považuji za důležitý pozitivní vliv profese sociálního pracovníka na další vývoj společenské odpovědnosti jedince, který spáchal nějaký trestný čin. Ráda bych o dané tématice pojednala tak, aby toto téma bylo pochopitelné a srozumitelné i pro běžného občana, který není právnicky vzdělaný.

Budu se zabývat trestním řízením a jeho zákonnou úpravou, ve které jsou definována stadia a subjekty trestního řízení, odklony v trestním řízení a konečně řízení vykonávací.

V části o omezení osobní svobody se budu zabývat vazbou a jejím výkonem a výkonem trestu odnětí svobody, stejně jako pravidly, která jsou pro omezení osobní svobody stanovena. Omezení osobní svobody je v každé fázi doprovázeno i sociální činností.

Stejně důležitou součástí celého trestního procesu je i doba, kdy se odsouzený znovu vrací do běžného života. Doba postpenitenciární péče je jedním ze stěžejních bodů, které rozhodují o dalším začlenění propuštěného do společnosti. Nezastupitelnou úlohu zde sehrává probační a mediační služba, ale významné jsou i další sociální a humanitární organizace, které těmto osobám pomáhají.

Případové studie, které jsem zvolila k doplnění své práce, by měly dokumentovat praktický průběh trestního řízení i význam sociální práce v jednotlivých fázích celého řízení.

TEORETICKÁ ČÁST

1. TRESTNÍ ŘÍZENÍ

„České trestní právo je součástí českého právního řádu a odvětvím veřejného práva. Rozlišujeme trestní právo hmotné (materiální) stanovící, co je trestným činem a jakou sankci za něj uložit, a trestní právo procesní (formální), upravující trestní řízení, tj. procedurální postup trestních orgánů v trestních věcech.“ (JELÍNEK et al., 2013, s. 17)

Oblast hmotného trestního práva upravuje zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ze dne 8. ledna 2009, který byl několikrát novelizován, naposledy zákonem č. 105/2013 Sb. ze dne 20. března 2013, jehož účinnost je od 1. ledna 2014.

Část první definuje časovou a místní působnost trestních zákonů, základy trestní odpovědnosti, účastníky trestného činu, okolnosti vylučující protiprávnost činu, zánik trestní odpovědnosti, trestní sankce, zahlazení odsouzení, zvláštní ustanovení o některých pachatelích (např. mladiství) a výkladová ustanovení. Druhá – zvláštní část – popisuje skutkové podstaty jednotlivých trestných činů včetně těch proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, proti rodině a dětem, proti životnímu prostředí či hospodářské. (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, 2009)

Trestní právo procesní je řešeno v zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ze dne 29. listopadu 1961. Již doba vzniku zákona naznačuje, že byl často v průběhu let a změn politického a společenského uspořádání upravován, naposledy zákonem č. 105/2013 Sb.

Trestní řád se zabývá postupem orgánů činných v trestním řízení v jednotlivých fázích trestního řízení, tj. v přípravném řízení, řízení před soudem a některými úkony, jako jsou milost a amnestie, případně změna výměry trestu.

V poslední době je avizována příprava nového trestního řádu, který chystá expertní tým. Současná podoba trestního řádu z roku 1961 je zastaralá, založená na principech minulého režimu. Je sice mnohokrát novelizována, ale konečný efekt je spíše rozporuplný a podle prof. JUDr. Pavla Šámala Ph.D. (MF Dnes, 28. 3. 2014) je v něm řada chyb. Chystají proto zákon nový, který by měl posílit rozhodovací pravomoc soudu a posílit i odpovědnost státních zástupců za výsledek procesu. Soudní rozhodnutí by mělo být komplexnější, soudní jednání by mělo vyhodnotit důkazy obou stran a vynést rozsudek včetně určení náhrady odškodnění poškozenému nebo obětem. Dle mého názoru je tato novela potřebná, aby navázala na nutnost spravedlivého procesu v současném životě a zamezilo se různým korupčním a alibistickým vlivům, které je možné sledovat např. při četbě denního tisku.

Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ze dne 31. července 2003, upravuje zejména podmínky odpovědnosti mládeže a postup při rozhodování a výkonu soudnictví ve věcech mládeže. Definuje postup u mladistvých, řízení ve věcech dětí mladších patnácti let a změny, ke kterým u těchto kategorií dochází v trestním řádu, zákonu o výkonu vazby a výkonu odnětí svobody.

Trestní řízení je zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení, popřípadě i jiných osob zúčastněných na trestním řízení, jehož úkolem je zjistit, zda byl nějaký trestný čin spáchán, zjistit pachatele činu a uložit mu dle zákona trest či ochranné opatření, rozhodnutí vykonat nebo jeho výkon nařídit. Dále působit na upevňování zákonů, předcházet a zamezovat trestné činnosti, přispívat tak k preventivní výchově občanů. Jde tedy o zákonně upravené chování orgánů činných v trestním řízení i dalších osob, spolupracujících s těmito orgány. (CÍSAŘOVÁ et al., 2002, s. 21)

Předmětem trestního řízení je:

- zjištění určitého trestního skutku;
- učinění rozhodnutí o něm;
- vykonání rozhodnutí.

„Rozhodování o trestném činu, pachateli, trestu, podmíněném zastavení trestního řízení, schválení narovnání a ochranná opatření je vlastním předmětem

trestního řízení (tzn. rozhodnutí ve věci samé, srov. § 265 a odst. 2)“
(CÍSAŘOVÁ et al., 2002, s. 21)

Úkolem trestního řízení je:

- zjistit skutek;
- zjistit pachatele;
- správně posoudit skutek dle trestního práva;
- uložit trest a vykonat trest;
- rozhodnout o ochranných opatřeních a jejich vykonání;
- učinit rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání;
- rozhodnout o náhradě škody způsobené trestným činem poškozenému.

(CÍSAŘOVÁ et al., 2002)

1.1 Stadia trestního řízení

Trestní řízení probíhá v několika časových obdobích, kdy orgány činné v trestním řízení, jako jsou policie, státní zastupitelství a soudy, či další orgány a osoby zúčastněné na řízení, např. obhájci, orgány péče o děti, svědci a znalci, plní své úkoly. Cílem je dosažení účelu trestního řízení.

Rozlišujeme tato stadia:

- a) přípravné řízení;
- b) předběžné projednávání obžaloby;
- c) hlavní líčení;
- d) opravné řízení, řádné a mimořádné;
- e) vykonávací řízení. (Průběh řízení v trestních věcech, 2014)

Přípravné řízení

Úkolem přípravného řízení je připravit řízení před soudem a zjistit, zda podezření z trestné činnosti proti určité osobě je odůvodněné tak, aby obžaloba, jež je podávána věcně a místně příslušným státním zástupcem, mohla být podána k soudu, případně zda je důvod postupovat jiným způsobem.

Tato fáze je velmi důležitá a je proto nutné, aby policejní vyšetřovatelé a specialisté ve spolupráci s dozorujícím státním zástupcem zajistili včasné vyhledání důkazů a zajistili jejich obsah (a zamezili jejich zmaření). Nejdůležitější je rychlost reakce na spáchaný trestný čin.

Přípravné řízení není veřejné z toho důvodu, aby nemohlo být zmařeno obviněnými nebo jinými osobami. Výkon spravedlnosti a zákonnosti v tomto případě zajišťuje dozorující státní zástupce, a to do podání obžaloby. Státní zástupce vykonává dozor nad vyšetřováním a zajišťuje zákonnost vyšetřovacích kroků a úkonů. Rovněž se může zapojit do vyšetřování skutku a v odůvodněných případech rozhoduje o návrhu na uvalení vazby. Zamezuje se tak neodůvodněným obžalobám předloženým soudu. (JELÍNEK et al., 2013)

Do přípravného řízení je oprávněn být zapojen i obhájce obviněného. Povinně se účastní v případě uvalení vazby nebo jiného ochranného opatření, je-li obviněný zbaven svéprávnosti, je-li na útěku a při sjednání dohody o vině a trestu, případně rozhodne-li o tom soud nebo se očekává výše trestu nad pět let.

Výsledkem přípravného řízení je obžaloba, kterou podává státní zástupce. Obžaloba kromě identifikačních údajů o obviněném a státním zástupci obsahuje žalobní návrh, popisující skutek a zákonné pojmenování příslušného trestného činu včetně jeho začlenění do určité trestní sazby. Navrhuje i ochranné léčení.

Dozor nad přípravným řízením vede státní zástupce, který vede strategii dokazování a vyšetřování v souvislosti s obviněním, stejně jako je jediný příslušný k rozhodnutí o postupu v trestním řízení. (JELÍNEK et al., 2013)

Předběžné projednání obžaloby

Dalším stádiem trestního řízení je předběžné opatření.

Obžalobu přezkoumává předseda senátu a zvažuje dle jejího obsahu předběžné projednání v zasedání senátu. Důvodem je to, že někdy je potřeba ještě zvážit, zda jsou podklady dostatečné pro zahájení hlavního líčení.

Výsledkem předběžného projednání je rozhodnutí o:

- nařízení hlavního líčení;
- vrácení věci státnímu zástupci (došetření);
- postoupení jinému orgánu (např. nejedná se o trestný čin, ale o čin ke kárnému řízení nebo přestupkovému řízení);
- zastavení trestního stíhání (např. trestný skutek se nestal, obviněný skutek nespáchal, obviněný nebyl trestně odpovědný pro nepřičetnost, trestnost činu zanikla);
- přerušování trestního stíhání (pro nepřítomnost obviněného z důvodu nemoci, duševní choroby nebo předání stíhání do ciziny).

Pokud dojde k jednomu ze dvou posledních bodů, trestní stíhání tímto končí a nepřechází tedy do dalšího stadia, což je hlavní líčení. (Průběh řízení v trestních věcech, 2014)

Hlavní líčení

Hlavní líčení je nejdůležitějším stádiem trestního řízení, je jeho jádrem. Soud je orgán státní moci, který rozhoduje o činu uvedeném v žalobním návrhu. Obžalobu podává příslušný státní zástupce na základě přípravného a předběžného řízení.

Podmínkou zahájení hlavního líčení je doručení obžaloby obžalovanému a jeho obhájci, případně zákonnému zástupci, a to v předstihu nejméně pěti dnů před termínem hlavního líčení. (JELÍNEK et al., 2013)

Termín hlavního líčení musí být předem doručen i obžalovanému, jeho obhájci nebo zákonnému zástupci, státnímu zástupci a poškozenému, případně i dalším zúčastněným osobám (svědek, znalec).

Procesními subjekty v hlavním líčení jsou soud, obžaloba a obhajoba. Rozhodujícím orgánem je soud, který je vázán zákonem a je nezávislý. (JELÍNEK et al., 2013)

Soud přezkoumává během hlavního líčení obvinění obsažená v obžalobě. Obvinění musí být prozkoumána náležitě, podrobně a ve všech aspektech.

„Soud odpovídá za správné a úplné zjištění skutkového stavu a zákonné rozhodnutí, a proto má širokou možnost provádět dokazování.“ (JELÍNEK et al., 2013, s. 491)

Hlavní líčení je veřejné. Výjimkou jsou případy hodné zřetele (např. projednávání utajovaných skutečností, mravnostních činů nebo bezpečnosti zúčastněných osob).

Rozsudek je vždy vyhlášen veřejně.

Obhájce zajišťuje obhajobu obviněného. V některých případech definovaných trestním řádem musí mít obviněný v hlavním řízení obhájce. Jde o případy hlavního líčení ve zjednodušeném řízení, při rozhodování o ochranném léčení (mimo protialkoholního), má-li se obviněný vyjádřit k vydání do ciziny nebo uznání trestu v cizině.

Hlavní líčení končí rozhodnutím soudu. Většinou je rozhodnutím rozsudek, kdy je obžalovaný uznán vinným, nebo je zproštěn obžaloby.

V některých případech však končí hlavní líčení i jiným způsobem:

- odročením hlavního líčení (nastane-li překážka, pro kterou nelze pokračovat; pomine-li tato překážka, hlavní líčení pokračuje);
- vrácením věci státnímu zástupci (např. je-li třeba došetřit některé okolnosti nebo rozšířit obžalobu);
- zastavením trestního stíhání (např. v případě schváleného narovnání mezi obviněným a poškozeným nebo prokázáním, že se nejedná o trestný čin);
- přerušením trestního stíhání (např. z důvodu nepřítomnosti obviněného);
- postoupením věci jinému orgánu (např. k jinému příslušnému soudu nebo jinému orgánu, nejedná-li se o trestný čin, ale přestupek nebo kárné provinění);
- podmíněným zastavením trestního stíhání (např. když se obviněný doznal, nahradil škodu nebo uzavřel dohodu s obžalovaným o vydání bezdůvodného obohacení). (Zákon č. 141/1961 Sb., § 199-231)

Opravné řízení

I přes právní úpravu, organizaci systému trestního soudnictví a práci jeho orgánů se mohou v trestním řízení vyskytnout vady, omyly a nedostatky (např. nesprávné skutkové zjištění, nesprávné právní posouzení aj.). Touto problematikou se zabývá další fáze trestního řízení – řízení opravné.

Opravné řízení může být:

- řádné (odvolací řízení);
- mimořádné (dovolání, stížnost pro porušení zákona, obnova řízení). (JELÍNEK et al., 2013).

Odvolací řízení je opravným prostředkem proti rozsudku soudu prvního stupně. Nelze je podat v případě dohody o vině a trestu, když rozsudek je

v souladu s touto dohodou. O odvolání rozhoduje odvolací soud. Odvolání má pro výkon trestu odkladný účinek.

Dovolání napadá pravomocné rozhodnutí ve věci samé, jako např. když rozhodl věcně nepříslušný soud, obviněný neměl obhájce v případě, kdy je to povinné, obviněný nebyl přítomen hlavnímu líčení nebo v případech uložení trestu odnětí svobody na doživotí.

Stížnost pro porušení zákona proti pravomocnému rozhodnutí soudu nebo státního zástupce může ministr spravedlnosti podat u Nejvyššího soudu ČR např. z důvodu vadného postupu řízení.

Obnova řízení je možná např. v případech, kdy vyjdou najevo další skutečnosti nebo důkazy, které soudu nebyly známy a které by v době řízení vedly k jinému rozhodnutí. Rovněž může být řízení obnoveno v případě, kdy došlo k porušení povinností orgánů činných v trestním řízení (policejní orgány, státní zástupce nebo soudce), které by mohly být trestným činem.

Účelem a cílem opravného řízení je tedy napravit nezákonné nebo nesprávné rozhodnutí v konkrétním případě. (JELÍNEK et al., 2013)

Vykonávací řízení

„Účelem vykonávacího řízení je uskutečnit obsah rozhodnutí vydaného orgány činnými v trestním řízení.“ (JELÍNEK et al., 2013, s. 776)

Trestem, jeho výkonem a účinností se zabývá penologie.

Výkon trestu odnětí svobody je upraven zákonem č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Na něj navazuje vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

Výkon vazby je upraven zákonem č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby.

Výkon trestu domácího vězení a podrobnosti jeho kontroly jsou upraveny ve vyhlášce Ministerstva spravedlnosti č. 456/2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení.

„Právní mocí odsuzujícího rozsudku se řízení dostává do posledního stadia, stadia výkonu rozhodnutí.“ (JELÍNEK et al., 2013, s. 493)

Běžný postup trestního řízení však takto nemusí probíhat. Nemusí projít všemi stádii. Mohou být uplatněny alternativní způsoby řešení trestních věcí za využití probačních a mediačních metod a různých postupů. Shrnutí a přehled jednotlivých stádií trestního řízení objasňuje, co která fáze znamená a jak může probíhat. To je důležité i pro sociální pracovníky, kteří jsou často klienty zapojováni do různých stádií, situací a problémů v rámci trestního řízení a znalostí těchto stádií se snáze orientují v problematice. (JELÍNEK et al., 2013)

1.2 Subjekty trestního řízení

Subjekty trestního řízení jsou dotčené státní orgány, fyzické a právnické osoby, které mají a vykonávají vliv na průběh řízení a kterým zákon dává k uskutečňování tohoto vlivu určitá procesní práva nebo určité procesní povinnosti. (JELÍNEK et al., 2013)

Subjekty trestního řízení jsou podle trestního řádu:

- orgány činné v trestním řízení (soud, státní zastupitelství a policejní orgán);
- osoba, proti níž je řízení vedeno, tj. obviněný;
- jeho obhájce (v trestním řízení jím může být jen advokát);
- poškozený (ten, komu byla způsobena újma na zdraví, majetku nebo jiná);
- zúčastněná osoba (osoba, které v průběhu trestního řízení byla její věc zabrána nebo má být zabrána);
- osoby se samostatnými obhajovacími právy (např. příbuzní obviněného, úředníci Probační a mediační služby ČR nebo orgán sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) – v případech řízení ve věcech mladistvých);
- v některých případech mohou být subjektem svědek, znalec, tlumočnick nebo obhájce. Obhájce je subjektem trestního řízení, pokud v řízení vystupuje vlastním jménem. Zastupuje-li obviněného, jedná jeho jménem, a není tedy subjektem trestního řízení. (Průběh řízení v trestních věcech, 2014)

Orgán činný v trestním řízení nesmí být přímo či nepřímo zainteresovaný do projednávané věci. Z tohoto důvodu je z řízení vyloučen soudce, přísedící, státní zástupce nebo policejní orgán, který může mít osobní vztah k projednávané věci nebo osobám účastným v trestním řízení (obviněný, jeho obhájce nebo zákonný zástupce), protože by mohlo vzniknout podezření ohledně nestrannosti rozhodování. (JELÍNEK et al., 2013)

1.3 Odklony v trestním řízení

„Tento právní institut bývá součástí trestního zákona či trestního řádu, který umožňuje za zákonem stanovených podmínek zastavit trestní stíhání pachatele – odklonit ho od standardního soudního řízení tak, že se nemusí konat hlavní líčení či další jednání soudu. Podmínkami pro naplnění je obvykle přiznání viny pachatele a jeho aktivní kroky, jako je omluva oběti, rychlá finanční i morální kompenzace vzniklé škody apod.“ (ŠTERN, 2010, s. 205)

Odklony v trestním řízení jsou určitou alternativou ke standardnímu průběhu trestního řízení, kdy jsou naplněny všechny fáze – od přípravné až po vykonávací. Většinou v tomto případě nedochází k hlavnímu líčení, poněvadž strany celého řízení vyřeší za vzájemného souhlasu trestný čin jiným způsobem, než který je vyústěním soudního projednávání.

Odklony v trestním řízení rozumíme:

- Podmíněné zastavení trestního stíhání – pro podmíněné zastavení trestního stíhání musí být splněny některé podmínky, jako např. že jde o přečin z nedbalosti nebo s horní hranicí sazby do pěti let, obviněný se musí doznat, musí nahradit poškozenému způsobenou škodu nebo vydat mu bezdůvodné obohacení.
- Narovnání – pro možnost narovnání musí být splněny podmínky obdobné jako u podmíněného zastavení trestního stíhání a s narovnáním musí souhlasit obviněný i poškozený, navíc však musí obviněný složit na účet soudu nebo státního zastupitelství peněžní částku pro pomoc obětem trestné činnosti.
- Trestní příkaz – zkrácení řízení, kdy je jednoznačně a spolehlivě prokázáno spáchání trestného činu obviněným a rozsudek vydává samosoudce, do osmi dnů je však možné podat odpor a je nařízeno hlavní líčení.
- Podmíněné odložení návrhu na potrestání – obviněnému je dána možnost se poučit ze svých přečinů a zdržet se protiprávní činnosti, podmínkou však je úhrada škody, zkušební doba je od šesti měsíců do dvou nebo pěti let, po kterou obviněný musí prokázat, že se osvědčil.

- Odstoupení od trestního stíhání ve věcech řízení proti mladistvému – podmínkou je provinění s trestní sazbou do tří let, absence veřejného zájmu na stíhání případně účelnosti stíhání a nehrozí, že mladistvý bude v protiprávní činnosti pokračovat. (Průběh řízení v trestních věcech, 2014)

„Pojem odklonu trestní řád ani zákoník přímo neuvádějí. Neexistuje ani jednotná definice a ani přesný teoretický koncept odklonu. Je možno říci, že se jedná o alternativu standardního trestního řízení, odchylku od běžného průběhu trestního procesu a nedojde tedy k obvyklému zakončení, a to rozsudku.

Odklon patří do systému tzv. sankčního opatření, kam spadají také ochranná opatření, alternativní potrestání nebo opatření podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže.“ (ŠTERN et al., 2010)

1.4 Vykonávací řízení, ukládání

a výkon jednotlivých trestů

Vykonávací řízení

Vykonávací řízení je upraveno zákonem č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

Účelem vykonávacího řízení je uskutečnění obsahu rozhodnutí vydaného orgány činnými v trestním řízení. Nemusí však nutně navazovat na každé rozhodnutí.

Ve **vykonávacím řízení** jsou účastny zejména tyto instituce:

- **věznice** (výkon trestu odnětí svobody);
- **obecní úřady** (při výkonu obecně prospěšných prací);
- **zdravotnická zařízení** (ochranné léčení);
- **ústavy pro výkon zabezpečovací detence.**

Při výkonu trestů spolupracují orgány činné v trestním řízení se zájmovými sdruženími občanů. Využívají tak výchovného působení z jejich strany a mohou působit zejména při výchově podmíněně odsouzených pachatelů.

Snaží se také vytvořit podmínky k návratu do běžného života po ukončení trestu. Je zde také počítáno s pomocí církví a náboženských společností, zájmových sdružení občanů, nevládních organizací atd. (ŠTERN et al., 2010)

V případech **mladistvých** provinilců je úzká spolupráce s OSPOD a osobami realizujícími probační a jiné programy věnující se sociální práci. Mohou tak spolupůsobit při nápravě a spoluvytvářet vhodné sociální zázemí mladistvých. (Zákon č. 218/2003 Sb., § 91)

Ukládání trestu odnětí svobody

Pro realizaci výkonu trestu odnětí svobody je nutné:

- a) **rozhodnutí soudu** (musí existovat rozsudek nebo usnesení soudu);
- b) **vykonatelnost rozhodnutí soudu.**

Vykonatelnost je mezičlánkem mezi vydáním rozhodnutí a výkonem trestu. Pokud je rozhodnutí vykonatelné, má se uskutečnit a být ihned vykonáno, ale existují i výjimky. (ŠTERN et al., 2010)

Důvody výjimek z neprodleného výkonu trestu (odklad výkonu trestu):

- a) **obecné** – týkají se jakéhokoliv trestu, např. v případě odvolání, dovolání nebo nového procesu;
- b) **zvláštní** – omezují se jen na určité druhy trestů, a to např. v případě těhotenství odsouzené, narození dítěte odsouzené, špatný zdravotní stav odsouzeného, dokončení vzdělání mladistvého, žádost odsouzeného o udělení mezinárodní ochrany apod..

Výkon trestu odnětí svobody

Způsob výkonu trestu odnětí svobody upravuje zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Pravidlem je, že výkon trestu má být uskutečněn ihned, bez přerušování a má pokračovat až do ukončení trestu.

Výkon trestu musí odpovídat uloženému trestu, způsobu výkonu i jeho délce podle rozsudku. Po vykonatelném rozhodnutí soudu je vydáno nařízení o výkonu trestu, které stanoví lhůtu pro nástup trestu.

„Zákonná úprava výkonu trestů je zaměřena tak, aby umožnila pokud možno v co nejširší míře jejich výchovný účinek.“ (ŠTERN et al., 2010, s. 9)

Kontrolu výkonu trestu provádějí kontrolní orgány resortu spravedlnosti. Dozor nad dodržením právních předpisů provádí krajská státní zastupitelství v místě, kde je trest vykonáván. Je snaha o co nejširší zapojení probačních úředníků při vykonávacím řízení.

Z několika důvodů je však možný **odklad výkonu trestu**:

- obviněný je hospitalizován nebo by ho výkon trestu zdravotně ohrozil;
- obviněnou je těhotná žena nebo matka do jednoho roku po porodu;
- doba trestu je do jednoho roku.

Výkon trestu odnětí svobody může být **přerušen**, jsou-li splněny některé z následujících podmínek:

- odsouzený je těžce nemocen nebo se jedná o těhotnou ženu nebo matku dítěte do jednoho roku;
- odsouzený byl nebo má být vydán do ciziny ke stíhání nebo je-li vyhoštěn;
- odsouzený trpí nevléčitelnou životu nebezpečnou chorobou nebo nevléčitelnou duševní nemocí (soud může od výkonu trestu upustit).

Soud může na návrh státního zástupce rozhodnout o:

- **Podmíněném propuštění odsouzeného** na základě stanoviska ředitele věznice o vzorném chování odsouzeného. Návrh na podmíněné propuštění může dát i zájmové sdružení občanů, převezme-li záruky za nápravu odsouzeného.
- **Změně druhu trestu**, např. přeměna trestu odnětí svobody v domácí vězení (jsou zde stanovena velmi jasná a přísná pravidla, týkající se kontroly výkonu trestu domácího vězení a jeho případného přerušení).

Zvláštní pozornost je věnována výkonu trestu mladistvých. Tato problematika je řešena zákonem č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

„Dítě mladší 15 let není trestně odpovědné. Dopustí-li se činu jinak trestného, může mu soud pro mládež (podle pedagogicko-psychologického vyšetření) uložit tato opatření:

- *dohled probačního úředníka;*
- *zařazení do terapeutického psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče (zákon č. 109/2002 Sb. a jeho novela č. 383/2005 Sb.).“ (ŠTERN, 2010, s. 9)*

Úkolem probačního úředníka je kontrola a sledování chování mladistvého, odborné vedení mladistvého a zároveň pomoc při začlenění do sociálního prostředí a obnovení sociálních vztahů mladistvého. Mladistvý je povinen s probačním úředníkem spolupracovat.

Probační úředník kontroluje, podporuje a motivuje svého klienta k plnění povinností plynoucích z rozhodnutí.

Zvláštní druhy výkonu trestu

Zvláštním druhem výkonu trestu mohou být:

- **výkon trestu domácího vězení** – vykonáván v souladu s vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 456/2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení, a to pod dohledem úředníka Probační a mediační služby ČR nebo elektronického kontrolního systému; provádí se i dohled nad všemi soudem stanovenými podmínkami;
- **výkon obecně prospěšných prací** – v obvodu okresního soudu bydliště odsouzeného pod dohledem probačního úředníka, úzká spolupráce s obecním úřadem nebo zařízením, kde je práce konána;
- **výkon peněžitého trestu** – úhradu na základě výzvy do 15 dnů, o odkladech a dalších okolnostech splácení rozhoduje soud;
- **výkon trestu propadnutí majetku** – zajišťují příslušné státní orgány podle povahy propadnutého majetku, soud rozhoduje o všech nejasnostech a v případě existenčních potřeb odsouzeného a vyživovaných osob);
- **výkon trestu zákazu činnosti**;
- **výkon trestu zákazu pobytu** – spolupráce s obecním úřadem a policejním orgánem;
- **výkon trestu vyhoštění** – ve spolupráci s Policií ČR;
- **výkon trestu zákazu vstupu** na sportovní, kulturní a jiné společenské akce – kontrolu zabezpečuje Probační a mediační služba ČR v obvodu okresního soudu a bydliště odsouzeného. (Zákon 141/1961 Sb. § 334-350j)
- Výkon trestu může mít i podobu ochranného léčení a zabezpečovací detence. Jedná se o osoby, které mohou být velmi nebezpečné svému okolí i sami sobě. Průběh výkonu trestu je sledován jak zdravotnickým zařízením realizujícím ochranné léčení, tak ústavem pro výkon zabezpečovací detence. Veškeré změny jsou projednávány a rozhodovány soudem na základě návrhu státního zástupce nebo příslušného zařízení. (Zákon 141/1961 Sb. § 351-358)

Výkon trestů a ochranných opatření svěřuje trestní řád soudu, orgánu, který jej uložil, a tím je zajištěna jednotnost a rychlost výkonu trestu. (JELÍNEK et al., 2013)

„K nařízení výkonu trestu nebo ochranných opatření je příslušný zásadně soud, který ve věci rozhodl v prvním stupni (§315 odst. 2 TŘ).“ (JELÍNEK et al., 2013, s. 783)

2. OMEZENÍ OSOBNÍ SVOBODY

Omezení osobní svobody vždy představuje významný zásah do života člověka a do jeho základních práv a svobod. Musí se proto striktně dodržovat pravidla stanovená zákony prováděcími vyhláškami a dalšími předpisy. Jedná se zejména o následující normy:

- Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ze dne 10. listopadu 1993. Zákon upravuje přijímání, umístování a propouštění obviněných, jejich práva a povinnosti, vyřizování kázeňských přestupků, stejně jako podmínky výkonu vazby na mladistvých, cizincích a matkách nezletilých dětí.
- Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ze dne 30. června 1999. Zákon vymezuje úpravu výkonu trestu odnětí svobody. To znamená určení místa trestu, přijímání, zařazování a přeřazování do jednotlivých věznic podle typu a konečně propouštění vězňů. Dále upravuje práva a povinnosti odsouzených, zacházení s nimi i s ohledem na některé skupiny odsouzených (speciálně mladistvých a žen).
- Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ze dne 21. prosince 1999. Řád výkonu trestu upravuje působnost a úkoly zaměstnanců Vězeňské služby České republiky na úseku přijímání, přemístování a propouštění odsouzených, jejich sociálního postavení a práv, zacházení s nimi, jejich zaměstnávání a realizace programu zacházení, stejně jako zajištění bezpečnosti ve věznicích (i jednotlivě za skupiny mladistvých, žen a cizinců, případně duševně nemocných).
- Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ze dne 31. července 2003. Upravuje i oblast výkonu vazby a odnětí svobody u mladistvých.
- Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážii České republiky, ze dne 17. listopadu 1992. Vymezuje Vězeňskou službu České republiky, její organizační složky, strukturu a úkoly. Specifikuje povinnosti a oprávnění příslušníků vězeňské služby a justiční strážce.

- Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ze dne 14. července 2000, s účinností od 1. 1. 2001. Zákon, který zřizuje Probační a mediační službu České republiky, stanovuje její organizaci, činnost, součinnost s dalšími orgány a institucemi, stejně jako upravuje postavení jejích pracovníků. Definuje pojmy „probační“ jako organizaci a výkon dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným člověkem, kontrolu výkonu trestu bez odnětí svobody, sledování a pomoc člověku v době tohoto výkonu i po výkonu trestu odnětí svobody. „Mediací“ pak definuje jako mimosoudní zprostředkování řešení sporu a urovnání konfliktu mezi obžalovaným a poškozeným, a to s jejich plným svolením.

Obecně je možné konstatovat, že se tyto normy a pravidla týkají:

- způsobů, jakým je osobní svoboda omezena;
- důvodů, pro které je možné osobní svobodu omezit;
- doby, po kterou je možné osobní svobodu omezit;
- podmínek pro průběh omezení osobní svobody. (JELÍNEK et al., 2013)

Způsoby omezení osobní svobody obviněných jsou:

- **vazba** – o vazbě je pojednáno v části 2.1;
- **zadržení** – zadržení může trvat pouze nezbytně nutnou dobu, nejdéle však 48 hodin. Poté následuje vzetí do vazby či propuštění ze zadržení. V případě důvodů pro vazbu může policejní orgán obviněného zadržet, a to formou předvedení na policejní stanici, připoutáním, zajištěním, zadržením a zatčením. Toto je upraveno zákonem č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky;
- **zákaz vycestování** – v případě, že hrozí nebezpečí útěku do ciziny;
- **vydání a odnětí věci, peněžních prostředků, cenných papírů a nemovitostí** – v případech, kdy je třeba věci použít jako důkazní materiály nebo kdy je prokázáno, že se jedná o výnosy z trestné činnosti;

- **domovní prohlídka, zadržení zásilek, odposlech** – na základě rozhodnutí soudu jsou zajišťovány důkazní materiály;
- **předběžné opatření** – zákaz styku s poškozeným, zákaz vstupu do bytu nebo se zdržovat v jeho blízkosti, zákaz návštěv sportovních, kulturních nebo společenských akcí s určitými osobami, zákaz zdržovat se v určitém místě, zákaz vycestovat do ciziny, zákaz držení a přechovávání určitých věcí, alkoholických nápojů a návykových látek, zákaz hazardních her a sázek, zákaz výkonu konkrétní činnosti, jež by mohla směřovat k další trestné činnosti. (Zákon č. 141/1991 Sb., § 67 – § 88)

Důvody, pro které je možné osobní svobodu omezit:

Osobní svobodu je možné obviněným omezit z důvodů možnosti útěku a snahy vyhnout se trestu, z důvodu ovlivňování svědků případně spoluobviněných v trestním řízení a z důvodu nebezpečí dalšího páchání trestné činnosti.

Zákaz vycestování je použit v případě, že hrozí vyšší trest než odnětí svobody na dobu delší než tři roky.

Domovní prohlídky, zadržení zásilek a odposlechy jsou soudem nařízeny v případě nutnosti zajistit důkazní materiály. U odposlechů se musí jednat o trestné činy s hrozící sazbou nad osm let a dále pro řadu konkrétních činů vyjmenovaných v trestním řádu.

Předběžná opatření je možné uložit jen obviněnému a tehdy, když existuje nebezpečí, že trestnou činnost bude opakovat. (Zákon 141/1961 Sb., § 67)

Doba, po kterou je možné osobní svobodu omezit:

V případě zadržení obviněného policií z vazebních důvodů je lhůta pro předání soudu k rozhodnutí o dalším postupu 48 hodin.

V případě soudem nařízené vazby je doba trvání nezbytně nutná, nejvýše však:

- jeden rok, jedná-li se o přečin;
- dva roky, jedná-li se o zločin;
- tři roky, jedná-li se o zvlášť závažný zločin;
- čtyři roky, jedná-li se o zločin s možností výjimečného trestu. (Zákon 141/1961 Sb., § 71- § 72)

Podmínky pro průběh omezení osobní svobody:

I v případě omezení osobní svobody omezovaná osoba stále zůstává bytostí se svými právy. Orgány činné v trestním řízení proto s těmito lidmi jsou povinny také takto zacházet. Rovněž platí presumpce neviny a každému musí být umožněno se bránit. Platí zákaz mučení, vystavení krutému nelidskému a ponižujícímu chování. (Zákon č. 293/1993 Sb.)

Právní řád určuje specifická práva člověka při omezení osobní svobody:

- a) Právo informovat osobu blízkou. Je možné si určit alespoň jednu osobu, kterou policie či omezená osoba kontaktuje. Pro různé okolnosti policie nemusí vyhovět ihned (např. při podezření na kontaktování a varování spolupachatele apod.). Jde-li o nezletilého jedince, policie musí kontaktovat zákonného zástupce. U nezletilých mladších 15 let je povinna vyrozumět i orgán sociálně právní ochrany dětí (OSPOD).
- b) Zákaz mučení. Nikdo nesmí s omezeným jedincem zacházet krutým nelidským způsobem. Nesmí být ponižován ani žádným způsobem mučen. V tom je zahrnuto i fyzické násilí, psychický nátlak, utrpení nebo zesměšňování.
- c) Právo na právní pomoc:
 - **obhajoba** - omezený jedinec si může zajistit obhájce na vlastní náklady. V trestním řízení může být obhájcem jen advokát.

- **Nutná obhajoba** je definována v trestním řádu.
- V přípravném řízení je povinnost mít obhájce v případě, kdy je obviněný ve vazbě, výkonu trestu nebo ochranného opatření ve zdravotním ústavu, je-li nesvéprávný, je-li na útěku nebo v případě sjednávání dohody o vině a trestu. Dále požaduje-li to soud, jednání se o trestný čin s hranicí přes pět let, nebo rozhoduje-li se o ochranném léčení a zabezpečovací detenci. Se svým advokátem má omezený jedinec právo mluvit bez přítomnosti třetí osoby.

d) Právo na lékařskou pomoc.

- Omezený má i v době omezení osobní svobody právo na přístup k lékaři. Je zde i možnost zvolit si svého lékaře.
- některých případech může nechat sama policie jedince lékařsky vyšetřit před umístěním do cely nebo při zvažování o propuštění ze zdravotních důvodů. (Práva osoby omezené na svobodě, 2012)

2.1 Vazba

Vazba je opatření v trestním řízení sloužící k zajištění obviněného za účelem trestního řízení a výkonu trestu. Jejím účelem je zabránit vyhýbání se trestnímu řízení nebo trestu mařením či ztěžováním důkazů, znemožnění dokonání trestného činu nebo spáchání dalšího. (Vazba (právo), 2014)

Podstatou vazby je omezení osobní svobody ve specializované věznici nebo v běžné věznici na vazebním oddělení. O vazbě rozhoduje vždy soudce na návrh státního zástupce. (Vazba (právo), 2014)

Vazba neurčuje výsledek trestního řízení, rozsudek či zproštění viny.

Podmínky vzetí do vazby jsou určeny v zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ze dne 29. listopadu 1961. Ten v hlavě IV. specifikuje institut vazby, zejména pak důvody a způsob vzetí do vazby, její trvání a ukončení.

Podmínky výkonu vazby, tj. přijímání, umístování a propouštění obviněných z výkonu vazby, jejich práva a povinnosti, vyřizování kázeňských přestupků, stejně jako podmínky výkonu vazby na mladistvých, cizincích a matkách nezletilých dětí řeší zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ze dne 10. listopadu 1993, a příslušná prováděcí vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 292/2001 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby.

Podmínky vzetí do vazby

Důvody vazby:

„§ 67 Důvody vazby

Obviněný smí být vzat do vazby jen tehdy, jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava,

a) že uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul, zejména nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stálé bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest,

b) že bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, nebo

c) že bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil,

a dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán, má všechny znaky trestného činu, jsou zřejmé důvody k podezření, že tento trestný čin spáchal obviněný, a s ohledem na osobu obviněného, povahu a závažnost trestného činu, pro který je stíhán, nelze v době rozhodování účelu vazby dosáhnout jiným opatřením, zejména uložením některého z předběžných opatření.“ (Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád))

Trestní řád tedy definuje vazbu jako:

- **útěkovou** – obviněný by mohl uprchnout nebo se skrývat, aby se vyhnul řízení nebo trestu;
 - **koluzní** – obviněný by mohl ovlivňovat svědky i spoluobviněné, a tím mařit objasňování skutečností důležitých pro trestní řízení;
 - **předstižnou** – obviněný by mohl opakovat trestnou činnost.
- (Zákon 141/1961 Sb. § 67-77) (Vazba (právo) 2014)

Způsob vzetí do vazby

Jsou-li dány důvody ke vzetí do vazby, je soudem vydán příkaz k zatčení obviněného. Zatčení provádí policejní orgány, které musí obviněného neodkladně (do 24 hodin) dodat k soudu k výslechu a konečnému rozhodnutí o vazbě, případně obviněného dodat do místa výkonu vazby.

O rozhodnutí o vazbě je třeba vyrozumět některého rodinného příslušníka obviněného a jeho zaměstnavatele, leda by s tím obviněný nesouhlasil.

K vyrozumění rodiny musí dojít vždy, když se jedná o mladistvého.

Dále je nutno vyrozumět vazební věznici (identifikace a základní údaje o důvodech a trvání vazby a další informace o trestném činu a průběhu řízení).

Trvání vazby

Vazba je jen dočasná, na nezbytně nutnou dobu. Jsou však i případy, kdy se protáhne na dobu několika měsíců i let.

„§ 72a Nejvyšší přípustná doba trvání vazby

(1) Vazba může trvat v přípravném řízení a v řízení před soudem jen nezbytně nutnou dobu. Celková doba trvání vazby v trestním řízení nesmí přesáhnout

a) jeden rok, je-li vedeno trestní stíhání pro přečin,

b) dva roky, je-li vedeno trestní stíhání pro zločin,

c) tři roky, je-li vedeno trestní stíhání pro zvlášť závažný zločin,

d) čtyři roky, je-li vedeno trestní stíhání pro zvlášť závažný zločin, za který lze podle trestního zákona uložit výjimečný trest.“ (Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád))

Celkovou dobu vazby stanoví trestní řád podle závažnosti trestného činu. Může to být až do čtyř let. Po této době musí být obviněný propuštěn, i když důvody přetrvávají.

Orgány činné v trestním řízení mají povinnost průběžně zkoumat, zda důvody k vazbě přetrvávají. Pokud nejsou důvody zjištěny (pominou), musí být obviněný propuštěn na svobodu.

Ukončení vazby

Kromě ukončení vazby pro pominutí vazebních důvodů je možné použít i nahrazení vazby zárukou, dohledem, předběžným opatřením nebo slibem. Podmínkou je záruka občanského sdružení nebo důvěryhodné osoby, že bude příznivě ovlivňovat obviněného tak, aby dále plnil povinnosti uložené soudem a dostavil se na předvolání orgánů činných v trestním řízení, souhlas obviněného a písemný slib, že povede řádný život.

Přípustná je i peněžitá záruka stanovená soudem (kauce), ale jen u útěkové a předstižné vazby.

Proti vazbě je možné podat stížnost, která nemá odkladný účinek. Odkladný účinek má jen stížnost proti rozhodnutí o propadnutí kauce státu a stížnost státního zástupce proti rozhodnutí o propuštění z vazby. (Zákon 141/1961 Sb., § 72-73)

Podmínky výkonu vazby v trestním řízení

Přijímání, umístování a propuštění obviněných z výkonu vazby

Do vazby je možné přijmout obviněného pouze na základě písemného příkazu soudu. Obviněný musí být srozumitelně seznámen se svými právy a povinnostmi, s řádem výkonu vazby a vnitřním řádem věznice.

Do věznic a cel jsou obvinění umístováni podle závažnosti obvinění, podle pohlaví a dalších zákonných kritérií.

Propuštění se koná na základě písemného příkazu soudu, státního zástupce nebo prezidenta republiky případně ministra spravedlnosti v případě řízení o udělení milosti. (Zákon č. 293/1993 Sb., § 5 - §10)

Práva a povinnosti obviněných ve výkonu vazby

Zákonem je stanoveno právo obviněného na pravidelné stravování, oděv a obutí. Obviněný může vést korespondenci, která však podléhá kontrole kromě korespondence s obhájcem nebo advokátem, který jej zastupuje v jiné věci, dále korespondence se státními orgány, zastoupením cizího státu nebo s mezinárodní organizací působících v oblasti lidských práv.

Telefonní hovory jsou povoleny jen v závažných důvodech (zpravidla s osobou blízkou) nebo s obhájcem.

Návštěvy jsou povoleny jednou za dva týdny a to nejvýše čtyři osoby, dále může být upraveno věznicí, státním zástupcem nebo soudem.

Obviněný má právo na duchovní, sociální a kulturní služby, nákup potravin, věcí osobní spotřeby, přijímání balíčků a peněz.

Dále má právo na čas ke spánku (osm hodin), vycházku (nejméně jedna hodina) a na zdravotní služby, právo na zaměstnávání v rámci věznice (jsou-li k tomu podmínky) a právo na podávání žádostí a stížností státním orgánům.

Obviněný je povinen dodržovat řád výkonu vazby a vnitřní řád věznice, plnit příkazy a pokyny příslušníků Vězeňské služby ČR. Nesmí navazovat nedovolené styky s jinými obviněnými, konzumovat a přechovávat alkoholické nápoje nebo návykové látky. Musí dodržovat zásady slušného chování, osobní hygieny a pořádku. Dále je povinen Vězeňské službě umožnit kontrolu osobních věcí, osobní identifikaci a další úkony. (Zákon č. 293/1993 Sb., § 11 - § 21b)

Vyřizování kázeňských přestupků ve výkonu vazby

Kázeňským přestupkem se rozumí zaviněné porušení povinností při výkonu vazby. Kázeňskou pravomoc nad obviněným má ředitel věznice a jím pověřený zaměstnanec.

Kázeňským trestem je:

- důtka;
- pokuta do výše 1000 Kč;
- zákaz nákupu potravin a věcí osobní spotřeby až do jednoho měsíce;

- propadnutí věci;
- umístění do samovazby. (Zákon č. 293/1993 Sb., § 22 - §24)

Podmínky výkonu vazby na mladistvých, cizincích a matkách nezletilých dětí

Mladiství musí být umístěni odděleně od ostatních obviněných, leda by pro ně bylo vhodnější být v cele společně s dospělými. Návštěvy jsou možné týdně, trest zákazu nákupu potravin je možné uložit jen na týden, samovazbu do pěti dnů. V případě nařízení ochranné výchovy je mladistvý předán do školského zařízení nebo zařízení pro ústavní nebo ochrannou výchovu.

Cizince je nutno po nástupu poučit v jeho jazyce nebo v jazyce, kterému rozumí, o jeho právu obracet se na zastoupení své země a dalších právech.

Žena, jež porodila ve výkonu vazby, může mít dítě u sebe a starat se o ně, pokud nebylo svěřeno do péče jiné osobě. Zpravidla se jedná o dobu do jednoho roku. Věznice v tomto případě spolupracuje s orgánem sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD). (Zákon č. 293/1993 Sb., § 25 - §28a)

Podle údajů Vězeňské služby ČR je v současnosti kapacita ve vazebních věznicích 2 590 míst a je obsazena z 80 % (2 084 obviněných).

Obecně je možné konstatovat, že

„Vazební věznice zabezpečují, aby vazba plnila zákonem stanovený účel (§ 67 a § 381 zákona 141/1961 Sb., trestní řád), a aby byla vykonána v souladu s právními předpisy (zákon č. 293/1999 Sb. a Řád výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů). Výkon vazby je vykonáván jak v klasickém celkovém, tak ve zmírněném režimu. Ve zmírněném režimu se obvinění mohou v určeném čase volně pohybovat a stýkat se s ostatními obviněnými umístěnými v tomto oddělení.“
(Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky, 2013, s. 11-12)

2.2 Zacházení a sociální práce s osobami

ve výkonu vazby

Jedním z práv obviněných ve výkonu vazby je právo na duchovní a sociální služby. Toto právo je zakotveno v zákoně č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby a prováděcí vyhlášce Ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby.

Poskytováním sociálních služeb se ve věznicích zabývají sociální zaměstnanci Vězeňské služby ČR. Obviněným zabezpečují především:

- poskytování sociálního poradenství;
- pomáhají řešit obtížné situace obviněných a jejich rodin;
- spolupracují s ostatními zaměstnanci na zajištění práv a oprávněných zájmů obviněných. (Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby).

V průběhu vazby existují tzv. programy pro obviněné, a to preventivně-výchovné programy, vzdělávací, zájmové a sportovní programy.

Aktivity jsou zajištěny v průběhu celého týdne i o víkendech odbornými pracovníky, jako jsou psychologové, speciální pedagogové, sociální pracovníci a pedagogové volného času. Programy se realizují jak v celách, tak v prostorách k tomu vybavených, jako jsou kulturní místnosti nebo dílny (např. keramické), tělocvičny, vycházkové dvory, kuchyňky, chodby apod.

Například Vazební věznice Teplice uvádí na internetových stránkách Vězeňské služby ČR:

„Všem obviněným jsou nabízeny aktivity vedené specialisty věznice (psycholog, speciální pedagog, sociální pracovník, vychovatel). Jedná se o vzdělávací, preventivně výchovné, zájmové a sportovní aktivity. Největší zájem je o stolní tenis, sledování TV, sociální minimum, drogovou prevenci, biblioterapii a arteterapii. Do věznice dále docházejí zástupci církví. Největší pozornost je věnována mladistvým a mladým obviněným, u kterých je hlavním cílem aktivit

snaha pomoci neztratit kontakt s běžným životem a eliminovat jejich další kriminogenní jednání, snížit negativní dopady výkonu vazby, nezanedbatelným úkolem u mladistvých je vytvořit podmínky pro ukončení základního vzdělání. Tento úkol v našem zařízení zvládáme za pomoci stávajících pedagogů. Podmínky pro výkon vazby ve vazební věznici jsou srovnatelné s podmínkami ve vyspělých demokratických státech Evropy.“ (Výkon vazby ve vazební věznici Teplice, 2012)

Bohužel v oficiálních zaměstnaneckých strukturách Vězeňské služby ČR není o sociálních pracovnících zmínka, takže není možné vysledovat, kolik zaměstnanců Vězeňské služby ČR se sociální prací pro obviněné (případně později odsouzené) zabývá. Ani v organizačních schématech vazebních věznic Teplice a Hradec Králové nejsou sociální pracovníci uvedeni. (Generální ředitelství VSČR: Rychlá fakta, 2014)

2.3 Výkon trestu odnětí svobody

Právní úprava trestu odnětí svobody

Výkon trestu odnětí svobody je upraven zákonem č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ze dne 30. června 1999, a vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ze dne 21. prosince 1999.

Zákon vymezuje úpravu výkonu trestu odnětí svobody. To znamená určení místa trestu, přijímání, zařazování a přefazování do jednotlivých věznic podle typu a konečně propouštění vězňů. Dále upravuje práva a povinnosti odsouzených, zacházení s nimi i s ohledem na některé skupiny odsouzených (speciálně mladistvých a žen).

„Věznice zabezpečují, aby trest odnětí svobody plnil svůj účel, byl vykonáván v souladu s právními předpisy (zákon č. 169/1999 Sb. a Řád výkonu trestu). Podle právní úpravy diferenciací výkonu trestu odnětí svobody účinné od 1. 1. 2000 se věznice člení podle míry vnější ostrahy, podle zajištění bezpečnosti a způsobu uplatňování resocializačních programů do čtyř základních typů (stupňů) od nejmírnějšího po nejpřísnější, a to na věznice:

- a) s dohledem (A),*
- b) s dozorem (B),*
- c) s ostrahou (C),*
- d) se zvýšenou ostrahou (D).*

Vedle základních typů věznic se zřizují zvláštní věznice pro mladistvé a pro ženy. V rámci jedné věznice mohou být zřízena oddělení různých základních typů.

Ústav pro výkon zabezpečovací detence zajišťuje, aby v souladu s právními předpisy (zákon č. 129/2008 Sb.) probíhalo terapeutické a výchovné působení na osoby ve výkonu zabezpečovací detence. Zabezpečovací detence se vykonává v ústavu se zvláštní ostrahou a s léčebnými, psychologickými,

vzdělávacími, pedagogickými, rehabilitačními a činnostními programy.“
(Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky, 2013, s. 11-12)

Řád výkonu trestu upravuje působnost a úkoly zaměstnanců Vězeňské služby České republiky na úseku přijímání, přemísťování a propouštění odsouzených, jejich sociálního postavení a práv, zacházení s nimi, jejich zaměstnávání a realizace programu zacházení, stejně jako zajištění bezpečnosti ve věznicích (i jednotlivě za skupiny mladistvých, žen a cizinců, případně duševně nemocných). (Zákon č. 345/1999 Sb.)

Vyhláškou je rovněž v § 2, odst. 2 stanoveno, že: *„Ve věznicích všech základních typů pracují s odsouzenými zásadně stabilní týmy zaměstnanců Vězeňské služby složené ze speciálního pedagoga, psychologa, sociálního pracovníka, vychovatelů a dozorců s odpovídající speciální odbornou přípravou. Jednomu vychovateli je svěřeno do péče zpravidla nejvýše 20 odsouzených.“*

Výkonu trestu odnětí svobody mladistvých se věnuje zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ze dne 31. července 2003.

Vězeňskou službu České republiky, její organizační složky, strukturu a úkoly vymezuje zákon č. 555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky, ze dne 17. listopadu 1992. Specifikuje rovněž povinnosti a oprávnění příslušníků Vězeňské služby a justiční stráže.

Výkon trestu odnětí svobody

Účelem výkonu trestu je podle zákona č. 169/1999 Sb.:

- působit na odsouzené tak, aby po propuštění vedli soběstačný život v souladu se zákonem;
- chránit společnost před pachateli trestných činů;
- zabránit pachatelům pokračovat v páchání trestné činnosti.

Hlavní zásady výkonu trestu jsou:

- způsob výkonu trestu musí respektovat důstojnost osobnosti odsouzeného a měl by omezovat škodlivé účinky zbavení svobody;
- výkonem trestu chránit společnost před ohrožením pachateli trestných činů;
- s odsouzeným se musí jednat tak, aby bylo zachováno jeho zdraví, byly podporovány postoje a dovednosti, které umožní návrat do společnosti a život v souladu se zákonem. (Zákon č. 169/1999 Sb., § 2)

Místem výkonu trestu jsou věznice, které zřizuje a zrušuje ministr spravedlnosti a jejich práva vykonává Vězeňská služba ČR podle zákona č. 555/1992 Sb. v platném znění.

Přijímání odsouzených je vždy na základě písemného soudního nařízení výkonu trestu. Umísťování odsouzených do jednotlivých typů věznic respektuje odlišnost pohlaví pachatelů, dosavadní četnost výkonu trestu, zda jde o nedbalostní nebo úmyslný čin, případně podle stupně nebezpečnosti odsouzeného.

Podle typu jsou věznice definovány zákonem č. 169/1999 Sb. jako:

- věznice s dohledem;
- věznice s dozorem;
- věznice s ostrahou;
- věznice se zvýšenou ostrahou.

Dále pak zvláštní věznice pro mladistvé a oddělení různých typů v jednotlivých věznicích (např. pro ženy s dětmi).

Každá věznice má svůj vnitřní řád, kterému se musí odsouzený podřídit. Řád vymezuje druhy a obsahy činností, které jsou pro odsouzené povinné nebo dobrovolné.

Práva odsouzených

Odsouzený má zákonem č. 169/1999 Sb. upravené sociální podmínky, které mu zajišťují:

- pravidelnou stravu;
- lůžko a uzamykatelnou skříňku na osobní věci;
- klimatickým podmínkám odpovídající oblečení;
- osm hodin spánku, dobu na osobní hygienu a úklid, denně hodinovou procházku;
- přiměřené podmínky pro zdravotně postižené a ošetření v případě nemoci;
- právo na poskytnutí sociálního poradenství, pomoci a podpory sociálního pracovníka věznice.

Odsouzený má právo na použití telefonu věznice ke kontaktu s osobou blízkou, obhájcem nebo advokátem. Dále má právo přijímat návštěvy blízkých osob (tři hodiny měsíčně) v návštěvních místnostech věznice. Má rovněž právo na duchovní služby a uspokojování kulturních potřeb (knihy, časopisy), nákup potravin a věcí osobní spotřeby, přijetí balíčku do 5 kg (jedenkrát za šest měsíců).

Povinnosti odsouzených

Zákon č. 169/1999 Sb. definuje základní povinnosti odsouzeného:

- dodržovat stanovený pořádek a kázeň, plnit pokyny a příkazy zaměstnanců Vězeňské služby ČR;
- pracovat, pokud mu práce byla přidělena (kromě doby nemoci);
- šetrně zacházet se svěřenými věcmi a nepoškozovat cizí majetek;
- dodržovat zásady slušného chování;
- dodržovat zásady vnitřního řádu věznice;
- plnit úkoly stanovené programem zacházení.

Odsouzený má stanoven program zacházení, ve kterém je určeno, co je povinen dělat a čeho se může zúčastnit. Tento program slouží k dosažení účelu výkonu trestu každého odsouzeného, proto je tento program vždy individuální.

Program zacházení je zpracován na podkladě komplexní zprávy obsahující charakteristiku osobnosti, délku trestu i zjištěné příčiny spáchání trestného činu. Obsahuje i shrnutí od psychologa, pedagoga, lékaře a sociálního pracovníka.

Kromě těchto povinností je stanovena celá řada dalších, týkajících se běžného života ve věznici.

Výslovně je odsouzeným podle § 28 odst., 3 zákona č. 169/1999 Sb. zakázáno:

„a) navazovat styky s jinými osobami v rozporu s tímto zákonem nebo s pokynem vydaným na základě tohoto zákona,

b) vyrábět, přechovávat a konzumovat alkoholické nápoje a jiné návykové látky, vyrábět a přechovávat předměty, které by mohly být použity k ohrožení bezpečnosti osob a majetku nebo k útěku, nebo které by svým množstvím nebo povahou mohly narušovat pořádek anebo poškodit zdraví,

c) přechovávat a rozšiřovat tiskoviny nebo materiály propagující národnostní, etnickou, rasovou, náboženskou nebo sociální nesnášenlivost, fašismus a podobná hnutí směřující k potlačení práv a svobod člověka, násilí a hrubost, tiskoviny nebo materiály obsahující popis výroby a použití jedů, výbušnin, zbraní a střeliva, jakož i tiskoviny nebo materiály obsahující popis výroby návykových látek,

d) hrát hry o peníze, věci, služby nebo o jiné úkony; účastnit se loterií a jiných podobných her,

e) tetovat sebe nebo jinou osobu, nechat se tetovat nebo mít ve věznici v držení pomůcky k provádění tetování; to platí obdobně také pro jiné způsoby porušování integrity lidské kůže a držení pomůcek k provádění takové činnosti,

f) předstírat poruchu zdraví nebo se úmyslně poškozovat na zdraví,

g) bez souhlasu Vězeňské služby prodávat, směňovat a darovat věci, které má v držení ve věznici.“

Pokud odsouzený plní své povinnosti, projevuje se odpovědně a spolupracuje při výkonu trestu, může mu věznice udělit podle § 45, odst. 2 zákona č. 169/1999 Sb. odměnu:

„Odměnami jsou:

a) pochvala,

b) mimořádné zvýšení doby trvání návštěv během jednoho kalendářního měsíce až na 5 hodin,

c) povolení jednorázového nákupu potravin a věcí osobní potřeby odsouzenému, který jinak tyto nákupy nemůže provádět,

d) zvýšení kapesného nejvýše o jednu třetinu až na dobu 3 kalendářních měsíců,

e) věcná nebo peněžitá odměna až do výše 1 000 Kč,

f) rozšíření osobního volna na sportovní, kulturní nebo jiné zájmové aktivity až na dobu 1 měsíce,

g) povolení opustit věznici až na 24 hodin v souvislosti s návštěvou nebo s programem zacházení,

h) přerušlení výkonu trestu.“

Za zaviněné porušení zákonem stanovené povinnosti, pořádku nebo kázně lze podle § 46 odst. 3 zákona č. 169/1999 Sb. uložit kázeňský trest.

Kázeňskými tresty jsou:

- důtka,
- snížení kapesného nejvýše o jednu třetinu až na dobu tří kalendářních měsíců (u mladistvých až na dva měsíce)
- zákaz přijetí jednoho balíčku v kalendářním roce,
- pokuta až do výše 5 000 Kč (nelze u mladistvých),
- propadnutí věci,
- umístění do uzavřeného oddělení až na 28 dnů, s výjimkou doby stanovené k plnění určených úkolů programu zacházení (u mladistvých až na 14 dnů),

- celodenní umístění do uzavřeného oddělení až na 20 dnů (u mladistvých až na 10 dnů),
- umístění do samovazby až na 20 dnů (u mladistvých až na 10 dnů),
- odnětí výhod vyplývajících z předchozí kázeňské odměny.

Těhotné ženě a ženě do šesti měsíců po porodu lze uložit za kázeňský přestupek jen některý z těchto kázeňských trestů:

- důtku;
- propadnutí věci;
- odnětí výhod vyplývajících z předchozí kázeňské odměny.

Odsouzený však může do tří dnů podat stížnost proti uloženému kázeňskému trestu. Častěji se udělují odměny, zejména z důvodu motivace k dobrému chování vězňů. Vše je zaznamenáváno do osobních karet odsouzených. Před propuštěním z výkonu trestu odnětí svobody věznice podle potřeby spolupracuje s orgány sociálního zabezpečení.

Propuštění z výkonu trestu

Důvodem k propuštění je:

- je uplynutí doby trestu;
- písemný příkaz soudu k propuštění na svobodu;
- nařízení státního zástupce při výkonu dozoru nad výkonem trestu;
- udělení milosti prezidentem republiky.

Ve fázi propuštění obžalovaného z výkonu trestu je podle zákona č. 169/1999 Sb. velmi důležitá spolupráce mezi sociálními pracovníky Vězeňské služby a obecních úřadů tak, aby propuštěný mohl plynule přejít do soběstačného života v souladu se zákony.

2.4 Zacházení a sociální práce s osobami

ve výkonu trestu odnětí svobody

Cílem resocializačního procesu ve výkonu trestu odnětí svobody je začlenit propuštěného do společnosti a jeho návrat do běžného života. Součástí tohoto procesu je v nemalé míře i sociální pracovník, který se snaží dosáhnout změn postojů trestaného, učinit ho odpovědnějším. Ve své činnosti spolupracuje se sociálními kurátory uvězněných. Sociální pracovník je i poradcem ředitele věznice v sociálně-právní oblasti.

Pro odsouzené zabezpečuje sociální pracovník především:

- sociálně právní poradenství;
- pomáhá řešit sociální problémy (rodinné, finanční, starost o nezaopatřené děti, manželky, neplacené výživné, převod výplat a sociálních dávek atp.);
- vyřizuje žádosti (např. o důchody);
- pomáhá při vyřizování občanství ČR;
- zabezpečuje případné významné společenské akty ve věznici (např. svatební obřady);
- pomáhá s vyřizováním osobních dokladů na úřadech.

Důležitou součástí práce a činnosti sociálního pracovníka je provedení výstupního pohovoru s jedincem propouštěným z výkonu trestu. Dává mu informace o činnostech úřadu práce i sociálního kurátora a objasní podmínky sociálního zabezpečení. Podle situace může být propuštěnému poskytnuta finanční výpomoc. Sociální pracovník rovněž může zajistit schůzku nebo kontakt na sociálního kurátora, se kterými se řeší zejména otázky bydlení. V oblasti zaměstnání je většina propouštěných odkázána na úřad práce nebo v horším případě sama na sebe.

Sociální pracovník může předat propouštěnému i kontakt na středisko Probační a mediační služby ČR, kam se může obrátit o pomoc na probačního pracovníka.

Sociální pracovníci provádějí zápisy do osobní karty a do interních materiálů věznic, ve které pracují. Dokumentace je velmi důležitá pro budoucí výchovné působení, zdokonalování se v práci, efektivitě sociální práce a také je důležitá pro možné výzkumy v této oblasti. Dokumenty jsou uloženy bez možnosti přístupu neoprávněných osob. (BAJKURA, 1999)

I v zahraničí se sociální práci ve vězeňství věnuje značná pozornost. Například BRANDSTETTEROVÁ, 2010 popisuje začátky sociální práce v Rakousku:

„Sozialarbeit im aktuellen professionellen Sinne entwickelte sich im Strafvollzug in den siebziger Jahren. Damals befand sich der Strafvollzug in einer Phase kritischer Hinterfragung, auch in Aufbruchsstimmung. Experimentierfreude und Reformorientierung stießen auf Beharrungstendenzen. Vor diesem Hintergrund gab es auch kontroverielle Auseinandersetzungen über Sozialarbeit im Strafvollzug und die Rolle weiblicher Mitarbeiterinnen im Strafvollzug – beides war damals eng miteinander verknüpft. Es war eine turbulente und dynamische, mit dem Namen Christian Broda, dem damaligen Justizminister, eng verbundene Zeit. In den frühen 80er Jahren trat eine gewisse Beruhigung der Entwicklung ein. Es folgte eine bis ins Jahr 2000 reichende Phase, die von einem pragmatischen, aber mit kontinuierlichen Reformschritten durchdrungenen Entwicklungsmodus geprägt war. Musste die Sozialarbeit zunächst um ihre Existenz kämpfen, ging es in der Folge um die Ausgestaltung ihrer Integration in den Strafvollzug“ (BRANDSTETTER,VYSLOUZIL, 2010)

Překlad: Sociální práce v současném profesionálním smyslu se ve věznicích vyvíjela od 70. let. Tehdy bylo vězeňství opomíjené, ale již zde byly náznaky zlepšení. Reformní snahy narážely na tendence ponechat věci tak, jak jsou. Za této situace zde také byly debaty o sociální práci ve vězení a roli žen, zaměstnaných ve věznicích. Byla to turbulentní a dynamická doba, úzce spjatá s tehdejším ministrem spravedlnosti Christianem Brodou. V počátku 80. let se vývoj zklidnil. Následovala fáze, trvající až do roku 2000, poznamenaná pragmatickým vývojem s reformními kroky. Tak, jak zpočátku musela sociální práce bojovat o svou existenci, tak následně se již šlo o její integraci do vězeňství.

3. POSTPENITENCIÁRNÍ PÉČE

Postpenitenciární péče je následná a systematická, převážně sociálně pedagogická péče pro osoby propuštěné z výkonu trestu nebo vykonávající alternativní tresty. (KOHOUTEK, 2014)

Důvody **potřebnosti postpenitenciární péče** jsou:

- *„cíle penitenciárního procesu nebyly zcela dosaženy nebo nejsou ustáleny a propouštěný potřebuje odbornou pomoc při adaptaci na podmínky života ve společnosti;*
- *první dny po propuštění je jakoby „v rekonvalescenci“ a může snadno podlehnout negativním vlivům (recidiva nastává nejčastěji do jednoho roku po propuštění);*
- *prožívaná krize prvních dnů na svobodě, bezradnost při řešení jinak běžných situací, obavy, úzkost, nevhodné sociální chování;*
- *nálepka „kriminálníka“, důsledky prizonizace;*
- *pocit sociální vykořeněnosti;*
- *problémy s absencí nebo obnovením partnerských vztahů;*
- *obnovení rodičovské role, obnovení nebo nalezení vztahu k dětem;*

Dále můžeme připojit:

- *nutnost splácení dluhů a škod z trestné činnosti,*
- *„vábení“ bývalých kamarádů, často právě z podsvětí nebo bývalých spoluvězňů*
- *riziko relapsu (relaps = opakované selhání) zneužívání alkoholu, drog nebo patologického hráčství zejména tehdy, pokud byly tyto fenomény v přímé nebo nepřímé souvislosti s trestnou činností*
- *obnovení pracovních návyků a profesních dovedností (pokud nebyl zaměstnán ve VTOS)“ (ČERNÍKOVÁ, 2005)*

V postpenitenciární péči spolu úzce spolupracují i další specialisté, a to z oblastí:

- profesního poradenství;
- partnerského poradenství;
- sociálního poradenství.

Jde se o práci velmi náročnou na sociologické, psychologické a obecné znalosti, protože se jedná o kontakt s osobami narušenými a mnohdy nebezpečnými.

Postpenitenciární péče a poradenství se opírá o některé specializované vědní obory, zejména o penologii a forenzní psychologii.

„Penologie je nauka o trestu a jeho výkonu, která se zabývá průběhem trestu, jeho přiměřeností a jeho účinností ve vztahu k dalšímu životu odsouzeného.“ (NEVŘALA, 2007)

„Forenzní psychologie je psychologická disciplína aplikovaná v oblasti práva. Spojuje na jedné straně relevantní poznatky psychologických oborů (psychologie osobnosti, psychopatologie, klinické a sociální psychologie) a na straně druhé poznatky právních disciplín (trestní, občanské, rodinné právo), kriminologie a sociologie.“ (MATOUŠKOVÁ, 2013, s. 233)

Obory jako právo, psychologie, sociologie a sociální práce jsou tedy velice úzce spjaté s celkovou penitenciární i postpenitenciární péčí.

Psychologické zkoumání pachatelů přispívá k zjištění a zajištění optimálního způsobu trestu pro pachatele, sociologie upřesňuje na základě zkoumání vzorků populace, jaké jsou obecné vlivy na páchaní trestné činnosti a jaké jsou obecné dopady na celou společnost, její vnímání a dopady. Sociální práce se prolíná všemi fázemi procesu, protože je nutné zajistit základní sociální potřeby jak potenciálních obviněných (např. ve vazbě), tak i obviněných ve výkonu trestu a jejich následné začleňování do běžného života. (MATOUŠKOVÁ, 2013)

Velmi důležitým oborem je postpenitenciární psychologie.

„Psychologie postpenitenciární (fáze reintegrační) – aplikuje psychologické poznatky v procesu opětovného zařazení jedince propuštěného z výkonu trestu odnětí svobody do společnosti.“ (MATOUŠKOVÁ, 2013, s. 234)

Postpenitenciární psychologie využívá poznatků:

- z dat nashromážděných ve výkonu trestu;
- z individuální kriminální predikce (posuzování) nebezpečnosti jedince.

Hlavním cílem postpenitenciární psychologie je pomoc při začlenění propuštěného do společnosti a stabilizace vztahů v rodině. (MATOUŠKOVÁ, 2013)

Zásadní a základní cíle postpenitenciární péče jsou:

- začlenění jedince do společnosti;
- podílet se na nápravě propuštěných z výkonu trestu;
- pomoc při nalezení zaměstnání propouštěných;
- pomoc najít ubytování propuštěnému;
- podle možnosti zajistit finanční podporu propuštěnému;
- sociální a výchovné působení na klienta. (MATOUŠKOVÁ, 2013)

Subjekty zapojenými do postpenitenciární péče jsou:

- sociální pracovník;
- sociální kurátor;
- státní subjekty (speciální školská zařízení, státní zdravotní instituce, určené na ochranné léčení, správa sociálního zabezpečení, úřady práce);
- nestátní subjekty (církvní a charitativní sdružení, Český červený kříž, Naděje, Armáda spásy, azylové domy, domy na půl cesty).

Pracovníci, kteří se zabývají postpenitenciární péčí, musí řešit řadu překážek, které tuto péči ovlivňují a omezují. Jsou to zejména složitá a zdlouhavá administrativa a velmi obtížně řešitelná materiální stránka života propuštěných, stejně jako pomalá integrace do společnosti. (MATOUŠKOVÁ, 2013)

V této souvislosti je důležité uvést, že sociální pracovníci se řídí svým etickým kodexem, který by však měl být normou pro chování nejen sociálních pracovníků.

„Etické zásady:

Sociální práce je založena na hodnotách demokracie, lidských práv a sociální spravedlnosti. Sociální pracovníci proto dbají na dodržování lidských práv u skupin a jednotlivců tak, jak jsou vyjádřeny v dokumentech relevantních pro praxi sociálního pracovníka, a to především ve Všeobecné deklaraci lidských práv, Chartě lidských práv Spojených národů a v Úmluvě o právech dítěte a dalších mezinárodních deklaracích a úmluvách. Dále se řídí Ústavou, Listinou základních práv a svobod a dalšími zákony tohoto státu, které se od těchto dokumentů odvíjejí.

Sociální pracovník respektuje jedinečnost každého člověka bez ohledu na jeho původ, etnickou příslušnost, rasu či barvu pleti, mateřský jazyk, věk, pohlaví, rodinný stav, zdravotní stav, sexuální orientaci, ekonomickou situaci, náboženské a politické přesvědčení a bez ohledu na to, jak se podílí na životě celé společnosti.

Sociální pracovník respektuje právo každého jedince na seberealizaci v takové míře, aby současně nedocházelo k omezení stejného práva druhých osob.

Sociální pracovník pomáhá jednotlivcům, skupinám, komunitám a sdružení občanů svými znalostmi, dovednostmi a zkušenostmi při jejich rozvoji a při řešení konfliktů jednotlivců se společností a jejich následků.

Sociální pracovník dává přednost profesionální odpovědnosti před svými soukromými zájmy. Služby poskytuje na nejvyšší odborné úrovni.“ (Etický kodex sociálních pracovníků, 2011)

NEVŘALA (2007) člení postpenitenciární péči na:

- nucenou, kdy zákon vymezuje pravidla, která do jisté míry propuštěného omezují (např. ochranný dohled),
- dobrovolnou, kde pravidla nejsou striktně vymezena, záleží na vůli propuštěného.

Propuštěný prochází po ukončení výkonu trestu tzv. adaptační fází. Tato fáze je u každého individuální, netrvá však déle než dva roky. Velmi záleží na motivaci propuštěného vést bezúhonný a normální život.

Ne vždy se návrat k normálnímu životu podaří. Hrozí recidiva nevhodného chování (mnohdy „šok ze svobody“), ztráta motivace, frustrace, nedostatek základních lidských potřeb nebo sociální prázdnota.

Asociální jedinci postpenitenciární péči vyhledávají v menší míře, než by bylo potřeba. Ostatní, kteří mají vůli se začlenit rychleji do společnosti, tuto péči využívají více, i když u nich by jí nebylo tak zapotřebí.

NEVŘALA (2007) dále uvádí, že lepší předpoklady pro perspektivní pomoc mají tyto skupiny:

- prvotrestaní jedinci a mladší jedinci;
- jedinci bez poruchového chování (např. záškoláctví, útky);
- jedinci po krátkodobých trestech a jedinci s dobrým sociálním zázemím;
- jedinci s pevnou pracovní morálkou a dobře motivovaní jedinci;
- jedinci bez poruch osobnosti či psychopatologie (alkohol, sexuální deviace apod.).

3.1 Sociální kurátoři a jejich spoluúčast na realizaci programů přípravy na propuštění

Sociální kurátor je odborný sociální pracovník, zaměřený na postpenitenciární péči. Podle § 75 zákona č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody musí sociální kurátor spolupracovat s vězeňskou službou.

Věznice má po dobu výkonu trestu vytvářet podmínky pro napravení odsouzených a připravovat je na přechod do normálního života po propuštění z výkonu trestu.

Věznice spolupracuje s příslušnými orgány sociálního zabezpečení, poskytuje jim informace o odsouzených a umožňuje kontakt s nimi. Informace jsou předávány „hláškami“ o nástupu, propuštění, případně o dalších změnách.

Věznice posílá sociálnímu kurátorovi oznámení o propuštění jedince nejdéle jeden měsíc před propuštěním, aby bylo dosaženo včasné postpenitenciární péče. Informován je kurátor v místě bydliště propouštěného, aby byl kontakt co nejkomfortnější.

S tím však odsouzený nemusí souhlasit. V tomto případě se oznámení nezasílá, jen se zakládá do spisu.

Oznámení o propuštění obsahuje základní údaje o odsouzeném, místo, kam se chce vrátit, finanční situace (závazky), vyplacení finančních prostředků věznicí, lehký popis sociálního zázemí jedince, vyjádření vězeňské služby o průběhu výkonu trestu a ev. prognostiku.

Sociální pracovník věznice končí svou práci dnem, kdy propuštěný opustí vězení. Zde pak začíná práce pro sociálního kurátora.

Sociální kurátoři spolupracují se sociálními pracovníky vězení již před propuštěním jedince – klienta. Provádí předvýstupní rozhovory a projednávají budoucí spolupráci kurátor – klient.

Společně se tedy předem připravují na den, kdy dojde k samotnému ukončení výkonu trestu a odsouzený bude propuštěn. (VOLÁK, 2013)

3.2 Probační a mediační služba

Probační a mediační služba byla zřízena a její organizaci, činnost a součinnost s dalšími orgány a institucemi upravena zákonem č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ze dne 14. července 2000. Upravuje i postavení jejich pracovníků.

Definuje pojem „propace“ jako organizaci a výkon dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným člověkem, kontrolu výkonu trestu bez odnětí svobody, sledování a pomoc člověku v době tohoto výkonu i po výkonu trestu odnětí svobody.

„Mediací“ pak definuje jako mimosoudní zprostředkování řešení sporu a urovnání konfliktu mezi obžalovaným a poškozeným s jejich plným svolením.

„Probační a mediační služba České republiky (dále jen PMS) byla založena na základě stejnojmenného zákona č. 257, který byl parlamentem přijat v roce 2000 a v účinnost vstoupil k 1. 1. 2001.“ (ŠTERN et al., 2010, s. 9)

Sametová revoluce v roce 1989 znamenala v České republice bod obratu. Byl to počátek nových demokratických pravidel, vzniku nových institucí a také reformy právního systému včetně oblasti trestní odpovědnosti.

Po roce 1989 se také projevil důsledek minulého režimu i v nárůstu drobné kriminality, kdy si mnozí jedinci zaměnili demokracii s možností dělat cokoli bez pravidel. V té době se začínají formovat i základy probace a mediace v České republice, vzniká profese sociálních kurátorů, sociálních pracovníků a kurátorů mládeže, protože jejich práce byla už v této době velmi potřebná.

V roce 1991 byl zaveden institut alternativních trestů. Především se jednalo o pokus o mimosoudní řešení problémů delikventní mládeže. Autoři se inspirovali zkušenostmi sociálních pracovníků z vyspělých demokratických zemí, zejména však z Rakouska.

Díky projektu „Mimosoudní alternativa“ se pachatelé trestních činů začínají aktivně podílet na odstranění následků svého jednání. Je umožněn i

proces vlastního odškodnění. Uplatňují se prvky mediace mezi poškozeným a obviněným za pomoci třetí osoby – mediátora, a za pomoci mediátora jsou některé spory řešeny.

S experimentem mimosoudní alternativy souvisí i změny trestní legislativy, rozšíření trestů bez uvěznění a odklony v trestním řízení.

Je tedy možné konstatovat, že historie probačních a mediačních aktivit u nás začíná v počátku 90. let minulého století, a to včetně alternativních trestů a opatření.

V roce 1993 byl zaveden první alternativní institut tzv. odklonu – diverze. Znamená zastavení trestního stíhání podmíněně u trestných činů, u nichž výše předpokládaného trestu nepřevyšovala dobu pěti let, takže tím vzniká možnost aktivit a postupů restorativní justice u nás.

V roce 1996 byly zavedeny další dva instituty alternativ:

- narovnání – aktivní spolupráce poškozeného i obviněného, otevřel možnost dohody o způsobu odčinění
- obecně prospěšné práce – nejrozšířenější forma. Nabízí odsouzenému možnost odpracovat si svůj trest a vlastní prací napravit své konání.

Od roku 1997 existuje další možnost alternativního trestu:

- podmíněné upuštění od potrestání s dohledem probačního úředníka;
- podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem;
- Probační a mediační služba (PMS) vychází ze spolupráce dvou profesí, a to sociální práce a práva (především trestního). (ŠTERN et al., 2010)

Základní cíle probační a mediační služby (PMS) jsou tři:

- integrace propuštěného pachatele;
- podpora poškozeného;
- ochrana společnosti. (ŠTERN et al., 2010)

Klíčovou oblastí pro působení probační a mediační služby musí být přípravná fáze trestního řízení a hlavní fáze trestního řízení u soudu.

Probační a mediační služba nabízí v podstatě obviněnému i poškozenému služby, které se zaměřují na urovnání konfliktní situace.

Především je to program mediace mezi obětí a pachatelem, činnost směřující k napravení konfliktního stavu.

Cílem služby je příprava a zajištění potřebných a dostatečných podmínek pro uložení alternativních trestů nebo opatření.

Ve vykonávacím řízení probační a mediační služba navazuje na svou činnost před rozhodnutím soudu. Stará se o organizaci alternativních sankcí, jejich výkon a kontrolu, stejně jako o realizaci dalších opatření v rámci těchto sankcí.

Probační a mediační služba vykoná:

- výkon probačního dohledu;
- dohled nad obecně prospěšnými pracemi;
- dohled nad podmíněným propuštěním s dohledem (tzv. parole);
- dohled u domácího vězení v kombinaci s elektronickým dohledem;
- namátkovou kontrolu odsouzených v alternativách;
- dohled nad zákazy odsouzených (vstup na sportovní, společenské a jiné akce).

Probační a mediační služba v České republice velmi těžší ze zkušeností na mezinárodní úrovni, zejména z činnosti kolegů ve Švýcarsku, Rakousku, Nizozemsku a Německu, stejně jako v Kanadě a Velké Británii. Se švýcarským kantonem Curych existuje intenzivní spolupráce již od roku 1998. (ŠTERN et al., 2010)

Činnost Probační a mediační služby v České republice v roce 2010 oslavila první dekádu své existence.

Organizační struktura Probační a mediační služby ČR

ŘEDITEL PMS ČR jmenovaný a odvolávaný ministrem spravedlnosti
ŘEDITELSTVÍ PMS PRAHA
Regionální střediska Praha
Regionální střediska Středočeský soudní kraj
Regionální střediska Jihočeský soudní kraj
Regionální střediska Západočeský soudní kraj
Regionální střediska Severočeský soudní kraj
Regionální střediska Východočeský soudní kraj
Regionální střediska Jihomoravský soudní kraj
Regionální střediska Severomoravský soudní kraj

Zdroj tabulky: Adresář PMS ČR, 2014

Celkem je v České republice 74 regionálních středisek soustředěných do správních celků podle jednotlivých soudních krajů.

V čele každého střediska je regionální vedoucí, který odpovídá za řádný chod PMS v daném regionu.

Ve středisku pracují probační úředníci a probační asistenti, kteří musí mít odbornou kvalifikaci a patřičné vzdělání. (Adresář PMS ČR, 2014)

Základní agendy činnosti PMS:

- mediační činnost probační činnost
- obecně prospěšné práce
- podmíněné propuštění s dohledem (+ domácí vězení)
- rozsáhlá agenda mladistvých (v souladu se zákonem č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže). (ŠTERN et al., 2010)

Mediační činnost

Mediační činností rozumíme postupy PMS pracovníků v přípravné fázi trestního řízení. Smyslem je urovnat konflikty mezi obětí a pachatelem, připravit podklady pro státního zástupce nebo soudce. Mediací můžeme nazvat dobrovolné, osobní a přímé setkání pachatele a oběti za účasti mediátora. Výsledkem je zpracování zprávy pro soudce nebo státního zástupce.

Pracovník PMS musí respektovat presumpci nevinny a být nestranný a spravedlivý. Vyváženost a nestrannost jsou klíčové principy pracovníka – mediátora.

Důležité je získat si důvěru jak oběti, tak pachatele, kdy obě strany musí mít důvěru ve schopnosti a nestrannost mediátora.

Klíčovým hlediskem mediační činnosti je princip dobrovolnosti.

Průběh mediace:

- individuální jednání se stranami sporu
- konzultace s obviněným
- konzultace s poškozeným
- příprava společného setkání
- společné setkání pachatele a oběti
- písemné výstupy z mediace, tj. zprávy pro státního zástupce a soudce, sloužící jako podklad pro další rozhodnutí.

Dohoda může být výsledkem jednání a dohody mezi obětí a pachatelem:

- o nápravě vzájemných vztahů
- o náhradě škody a újmy.

Tato dohoda je přílohou zprávy z mediace. (ŠTERN et al., 2010)

Probační činnost

V České republice jde převážně o výkon dohledu probačního pracovníka, to znamená následující činnosti:

- organizování a vykonávání dohledu (odsouzených, obviněných, obžalovaných);
- kontrola výkonu alternativních trestů;
- kontrola uložených povinností a omezení u alternativních trestů;
- sledování chování odsouzeného (podmíněný trest);
- individuální pomoc obviněnému;
- působení na odsouzeného, aby vedl řádný život.

Dohledem rozumíme pravidelný kontakt pachatele a probačního úředníka, dále vytváření a realizaci probačního plánu dohledu.

Účelem dohledu je sledovat a kontrolovat chování odsouzeného.

Cílem je pomoc při zajištění podmínek pro řádný život pachatele a jeho návrat k normálnímu životu.

Hlavním úkolem pracovníků v oblasti probace je osobní kontakt s klientem (pachatelem).

Základními pilíři této práce jsou

- kontrola chování jedince;
- pomoc tomuto jedinci ke změně jeho chování. (ŠTERN et al., 2010)

Postup probační činnosti sestává z několika fází, které se vzájemně doplňují, navazují na sebe a vzájemně se prolínají:

- a) příprava na první setkání (objektivní pozice pracovníka, nenechat se ovlivňovat, neškatulkovat);
- b) poučení klienta o podmínkách dohledu (konkrétní informace o dohledu konkrétní osoby);

- c) pasivní a aktivní nástroje pracovníka PMS (pasivní – např. předávání informací klientovi, aktivní – osobní kontakt, rozhovory);
- d) snížení rizika recidivy a újmy (pracovník zjišťuje informace o pachateli, poškozeném a trestném činu, analyzuje rizika a potřeby pomoci klientovi);
- e) probační plán dohledu (zásadní dokument, dokumentující kontakt mezi klientem a probačním pracovníkem ve výkonu dohledu; plán se pravidelně aktualizuje a vyhodnocuje; vychází se z rozhodnutí soudu a je povinností dodržovat stanovená omezení; v plánu dohledu je rovněž vymezena frekvence jednotlivých konzultací, osobní kontakt, případně omluvy a důvody neúčasti na domluvené schůzce.);
- f) návštěva v místě bydliště klienta – pachatele (je nedílnou součástí práce pracovníka probačního dohledu; účelem je poznat sociální prostředí klienta, sociální zázemí a případně rodinné a jiné vztahy a vazby. Rovněž tak jsou ověřovány klientem sdělené skutečnosti.);
- g) zpráva o průběhu dohledu (Probační pracovník je povinen zpracovávat zprávy o výkonu dohledu. 1. část zprávy – poměry klienta, osobní situace, zaměstnání, bydliště; 2. část zprávy – plnění probačního plánu, plnění povinností a omezení; 3. část zprávy – vlastní průběh dohledu, spolupráce klienta a pracovníka.);
- g) závěrečná zpráva – shrnuje celkové hodnocení, plnění povinností a hodnocení dohledu. (ŠTERN et al. Probace a mediace, 2010);

3.3 Kontinuální sociální práce a její realizace

Kontinuální sociální práci je v podstatě péče o osoby po výkonu trestu odnětí svobody a je součástí postpenitenciární péče. Cílem kontinuální sociální práce má být řešení problému již v předstihu před propuštěním. Pro nedostatek kvalifikovaného personálu na příslušných obecních úřadech však plnění tohoto záměru a úkolu dostatečně nefunguje.

K řešení těchto problémů by přispělo posílení personálního stavu a zpřesnění kompetenčního postavení sociálních kurátorů v České republice. Sociální kurátoři by tak mohli lépe provádět kontinuální péči ve všech fázích trestního řízení, tj. pravidelně docházet do věznic, podchytit včas problémy a především vytvořit pozitivní vztahy s klienty.

Vhodnou se jeví také spolupráce s neziskovým sektorem, který je schopen poskytnout okamžitou (i když omezenou) péči ve svých zařízeních. Jedná se např. o azylové domy, Armádu spásy a církevní charitu.

V kontinuální sociální práci jsou zapojeny různé profese, jako sociální kurátoři, kurátoři pro mládež, streetworkeri nebo sociální asistenti.

Sociální kurátor hraje nezastupitelnou roli během penitenciární i postpenitenciární péče. Je to kvalifikovaný odborný pracovník poskytující poradenskou a socioterapeutickou službu. Pomáhá překonávat obtížné životní situace osob v trestním řízení, v případě odnětí svobody nebo při návratu z vězení.

Důležitá je i pomoc drogově závislým lidem (alkohol, psychotropní látky) a lidem sociálně velmi slabým.

Sociální kurátor je součástí systému sociální pomoci. Jeho obtížná práce vyžaduje vysokou úroveň odborné vzdělanosti, morální integrity a vysoký stupeň profesionality a sebeovládání.

Přínosem celkovému efektu kontinuální sociální péče je pozitivní spolupráce sociálních kurátorů a sociálních pracovníků ve věznicích. Dochází mezi nimi k poskytování a výměně informací, které jsou cenné pro optimální efekt sociální práce v penitenciární i postpenitenciární péči. (GOJOVÁ et al., 2007)

Vymezení metod realizace jednotlivých činností sociálních kurátorů:

- a) Vytváření adresáře poskytovaných sociálních služeb a jeho aktualizace (adresáře jsou vytvářeny nejčastěji v elektronické podobě a data jsou pravidelně aktualizována).
- b) Zajištění aktualizovaných údajů a vyhodnocování informací z elektronického portálu a jiných databází sociálních služeb.
- c) Vyhodnocování funkčnosti a efektivity sociálních služeb (především jako komunitní plánování, tj. metoda plánování sociálních služeb v určité lokalitě nebo oblasti).
- d) Zjišťování počtu uživatelů sociálních služeb (vychází se z vlastní evidence práce s klienty, dále z evidence probačních a mediačních pracovníků a z evidence neziskových organizací).
- e) Analýza získaných údajů (analýza údajů o stavu a počtu uživatelů sociálních služeb a efektivitě jim poskytovaných služeb. (Penitenciární a postpenitenciární práce, 2001)

Hodnoceny jsou otázky typu:

- Co zjištěný stav znamená?
- Jaké odlišnosti se objevují?
- Proč je situace v lokalitě v daném stavu?

Sociální kurátor provádí hodnocení, formuluje závěry a definuje opatření, která by měla vést ke zvýšení efektivity a kvality sociálních služeb. K tomu, aby byla analýza i opatření účinná, je třeba dobré prezentace potřebných činností, vedoucích k lepším výsledkům.

- f) Navrhování a inicializace možných problémů (zahrnuje vytváření fungující sociální sítě a sítě sociálních služeb. Sociální kurátor hledá nové partnery, nové formy činnosti a organizace tak, aby systém vzájemně komunikoval, spolupracoval a byl co nejúčinnější). Metodou

vytváření sítí bývá např. případová konference, organizování pracovních skupin, výstavy a účast na veletrzích.

- g) distribuce informací směrem k sociálním službám (např. k úřadům samosprávy a sociálním pracovníkům prevence. Formou bývají různé porady, pracovní skupiny nebo písemné či elektronické zprávy).
- h) mapování, vyhodnocování, zdůvodňování potřeb (skupiny v určité lokalitě nebo oblasti lze mapovat terénním šetřením ve formě rozhovorů nebo dotazníků, musí však být vždy jasně vymezena skupina sledovaných).
- i) koncepční činnost (zahrnující zejména koordinační činnosti sociálního kurátora, který navrhuje varianty řešení pro dané regiony, týkající se zajištění a poskytování sociálních služeb).
- j) vzdělávací aktivity (sociální kurátoři se spolupodílejí na akcích vzdělávacího typu, čímž podporují svůj profesní růst. Důležité je i sebevzdělávání).

Pro sociální kurátory jsou určeny kurzy, stáže a školící akce, kde si doplňují svou odbornou kvalifikaci. Jsou pro ně určeny i různé studijní obory na vysokých školách a vyšších odborných školách sociálního typu.

Sociální kurátoři jsou účastni systému celoživotního vzdělávání. (GOJOVÁ et al., 2007)

3.4 Metodické vedení a organizace

postpenitenciární péče

V České republice v současné době neexistuje jednotná metodická či legislativní úprava postpenitenciární péče. Závazným dokumentem je zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Postpenitenciární péči lze zařadit k § 70 jako službu sociální rehabilitace:

„ § 70 Sociální rehabilitace

(1) Sociální rehabilitace je soubor specifických činností směřujících k dosažení samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti osob, a to rozvojem jejich specifických schopností a dovedností, posilováním návyků a nácvikem výkonu běžných, pro samostatný život nezbytných činností alternativním způsobem využívajícím zachovaných schopností, potenciálů a kompetencí. Sociální rehabilitace se poskytuje formou terénních a ambulantních služeb, nebo formou pobytových služeb poskytovaných v centrech sociálně rehabilitačních služeb.

(2) Služba podle odstavce 1 poskytovaná formou terénních nebo ambulantních služeb obsahuje tyto základní činnosti:

a) nácvik dovedností pro zvládnutí péče o vlastní osobu, soběstačnosti a dalších činností vedoucích k sociálnímu začlenění,

b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,

c) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,

d) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

(3) Služba podle odstavce 1 poskytovaná formou pobytových služeb v centrech sociálně rehabilitačních služeb obsahuje vedle základních činností, obsažených v odstavci 2 tyto základní činnosti:

a) poskytnutí ubytování, b) poskytnutí stravy, c) pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu.“

Z uvedeného znění zákona je patrné, že okruh a rozsah postpenitenciární péče v tomto paragrafu se jen těžko definuje a bylo by třeba tuto oblast sociální péče lépe definovat a metodiky upravit.

V České republice jsou dosud dva okruhy postpenitenciární péče, a to **obecná** (nespecifikovaná pomoc lidem, kteří byli ve výkonu trestu) a **specializovaná** (např. specifická pomoc lidem po výkonu trestu, kteří jsou drogově závislí). (VALEŠ, 2008)

Formy postpenitenciární péče v České republice:

NESPECIALIZOVANÁ POSTPENITECIÁRNÍ PÉČE (SOCIÁLNÍ SLUŽBY)	SPECIALIZOVANÁ POSTPENITECIÁRNÍ PÉČE (NEZISKOVÉ ORGANIZACE)	SPECIFICKÁ POSTPENITECIÁRNÍ PÉČE
Základní sociální poradenství	Motivace klientů ke změně	Individuální poradenství
Odborné sociální poradenství	Přechod od závislosti na drogách do běžného života	Zprostředkování léčby
Právní poradenství	Zprostředkování léčby nebo doléčování	Podpora při léčbě
Dluhové poradenství	Chráněné bydlení pro bývalé narkomany	Kontakt s rodinou a blízkými
Pomoc najít bydlení	PROTIDROGOVÁ POLITIKA	Předvýstupní poradenství
Pomoc najít práci		Skupinové aktivity
Psychická podpora při propuštění		Motivační skupiny
Rekvalifikace		Podpůrné skupiny
Zvyšování sociálních dovedností		
Práce s rodinou		
Pomoc na úřadech		
Skupinové aktivity		

(Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách)

Reintegrační programy:

- a) Motivační programy (individuální i skupinové, např. diskuze, plány další činnosti);
- b) Rozvoj znalostí a dovedností klienta (např. kurzy komunikace, právní poradny – směřující ke zlepšení možností uplatnění na trhu práce i v ostatním životě);
- c) Příprava klienta na pracovní zapojení (vrácení na pracovní trh, zvyšování kvalifikace).
- d) Doplnkové aktivity – osobnostní rozvoj klienta (podpora kladných aktivit a jeho kladných vlastností).
- e) Mentoring (individuální podpora a poradenství klientovi po propuštění).

Mentor je prostředník mezi klientem a justicí. Mentor motivuje klienta ke změně, podporuje komunikaci s úřady, pomáhá při hledání práce a bydlení.

Postpenitenciárními službami se zabývají např.

- Sdružení pro probaci a mediaci v justici, o. s. – služba mentor (romský mentor) – motivační program ZZ (získej zaměstnání);
- Armáda spásy ČR – komunitní centra;
- Český helsinský výbor (ČHV), který se zabývá vězeňstvím, dodržováním lidských práv, právem na spravedlivý proces a sociální reintegrací;
- Probační a mediační služba ČR;
- Vězeňská služba ČR;
- Občanská poradna Nymburk, o. s.

PRAKTICKÁ – EMPIRICKÁ ČÁST

(případové studie)

Všechna jména a další zásadní identifikační prvky použité v případových studiích jsou po dohodě s klienty zaměněny.

Případová studie č. 1

Pan Jiří

Jiří pochází z Karlovarského kraje. Je narozen v roce 1979. Pochází z úplné rodiny a má jednu starší sestru. Matka i otec vždy řádně pracovali a neměli žádné problémy se zákonem. Jiří vyrůstal v normální, spořádané, sociálně prospívající a fungující rodině. Rodiče i sestra mají středoškolské vzdělání. Jiří kvůli způsobu svého života jen základní školu.

Příběh svého života vypráví Jiří tak, jak to cítí a považuje za důležité. Vedli jsme spolu dlouhé rozhovory a v určitých částech kazuistiky budu Jiřího doslovně citovat.

V průběhu základní školní docházky neměl Jiří žádné problémy. Ty se však dostavily v 16 letech a ovlivnily jeho celý další život. V té době poprvé přišel do kontaktu s drogou – pervitinem. Začal se zhoršovat jeho školní prospěch, vztah k rodičům i okolí, začal ztrácet kamarády.

„Moje problémy začaly asi tak v šestnácti. Strašně mě přitahovalo všechno, co se nesmělo, každá lumpárna. Vidina peněz byla nejsilnější. Pohádal jsem se s našima a šel bydlet jinam. V tu dobu jsem potkal v jednom baru známou z Německa a ta mi nabídla první drogy. Myslím, že tím to asi začalo.“

Drogy a nedostatek peněz u Jiřího strhly lavinu drobných krádeží. Našel si kamarády, kteří byli také závislí na drogách. Zde začaly první problémy se zákonem.

Jiřího sestra s přítelem vlastnila podnik – diskotéku, kde mohl přechodně bydlet a v průběhu dne pracovat jako údržbář. V noci se zde scházel se známými, sháněl drogy sobě i jiným. Byl to pro něj poměrně výnosný obchod.

„Byl jsem šťastný, že mám peníze a můžu k nim lehce přijít, rychle si na ně zvykneš. Je to skoro jako droga – mít prachy.“

Pohyboval se v okruhu asi 30 lidí s podobnými zájmy a většinou také závislých na drogách. Začali páchat drobné krádeže a následně věci prodávali. Opět lehce vydělané peníze.

„Poslední jsem ukradl kolo a za to mě policie chytila, obvinila a načetla i další věci.“

Krádeže nakonec narostly do velkých rozměrů. Celkem se jednalo o více než 1 milion korun.

„Kradli jsme všechno, hlavně, že za to byly peníze – a to bylo na prvním místě. Člověk je tak dole, že už je mu jedno, co bere a prodává. Místo šňupání jsem si pervitin začal píchat a úplně jsem měl otočený den a noc. Ve dne jsem byl zalezlý a v noci ožíval. Kamarádi jsou úplně bokem, říkáš si dokola, že nikoho nepotřebuješ. Rodinu vůbec nebereš, jsi prostě mimo realitu. A ať mi někdo, kdo bere, řekne něco jinýho. Prostě se měníš celkově.“

V 17 letech se dostal za krádeže do vazební věznice pro mladistvé. Měl svého právního zástupce, s nímž nechtěl spolupracovat a především se nechtěl přiznat. Byl ve vazbě půl roku, dokud nedošlo k uzavření spisů a pominuly tak důvody pro držení ve vazbě.

„Drželi mě, abych neutekl, neovlivňoval svědky a nepáchal další trestnou činnost. Řekli mi ty důvody hned, jak mě zavřeli.“

Jiřího zatčení zapříčinila bezprostředně již zmíněná krádež kola, jehož majitel ho poznal a nahlásil policii.

„Ve vazbě jsem se naučil věci, co jsem předtím ještě neuměl. Vyprávěli jsme si tam svoje příběhy a co a jak kdo udělal, no a ty to posloucháš a učíš se, i když nechceš.“

Celkový režim ve vazební věznici působil jako velká nuda. Dle Jiřího neměli co dělat.

„Čas jsme trávili převážně na pokojích, kde jsme se museli zabavit sami. Hráli jsme karty, na slepou bábu a další kraviny.

Byl tam sociální pracovník, věřící, který si s námi povídal, nejvíc o náboženství a víře. Mě to tehdy v 17 letech absolutně nezajímalo, bylo to fakt zbytečný.“

V průběhu dne byl ve vazební věznici zajištěn jedno- až dvouhodinový program, kde byl přítomen vychovatel.

„Hráli jsme s ním karty a já jsem uměl jako jediný kulečník, tak jsem ho hrál s vychovatelem. Také jsme si mohli domluvit, jakou chceme muziku, a oni nám ji sehnali a my ji pak poslouchali.“

(Z rozhovorů, které jsem s Jiřím vedla, vyplynulo, že nedocházelo k žádnému cílenému preventivnímu působení ze strany personálu vazební věznice. Podle mého názoru zde chyběla preventivní péče a případná terapie.)

Po propuštění z vazby se Jiří opět vrátil k drogám a stejnému životnímu stylu jako před omezením osobní svobody. Po dalších opakovaných krádežích byl obviněn a odsouzen k trestu odnětí svobody na 1,5 roku nepodmíněně do vězení s dozorem. Řádně nastoupil výkon trestu, jak bylo určeno soudem.

„Byl tam pravidelný budíček a večerka, kdo chtěl, mohl pracovat a hodinu až dvě hodiny byl volný režim. Mohli jsme chodit na různé kroužky, které připravovala věznice, mohli jsme koukat na televizi, poslouchat hudbu a další věci.“

Jiří ve vězení podstoupil psychotesty, aby mohl pracovat i mimo budovu věznice. Docházel tak na práci mimo věznici. Psychotesty u vězeňského psychologa podstupoval několikrát za rok.

Dle svého vyjádření ve vězení nepociťoval nějaké kladné působení na pachatele trestných činů.

„Mnoho vězňů pracovat nemusí, protože nechtějí a nic se neděje.“

(Tento názor Jiřího mě celkem nemile překvapil, protože lehce vyvrací mé teoretické základy této práce.)

„Sociální pracovnice byla úplně na nic, taková nevýrazná tichá myš, která tam spíš jen byla fyzicky. Přišlo mi, že si to tam odsedí a jde domů. Nikdy jsem ji neviděl něco dělat nebo něco řešit, i když problém tam byl na každém rohu. Víím, že kluci jí dávali peníze a ona pak třeba něco sehnala, ale taky ne vždycky. A pan psycholog byl komik. V podstatě jediný, co dělal, že nám dával papíry s psychotestama, jinak žádný řeči nebo tak.“

(Jiří popisuje výkon trestu v roce 1997, takže doufám, že v dnešní době je práce sociálního pracovníka nebo psychologa ve věznicích na jiné úrovni, tak, jak by to mělo být v souladu se zákony.)

Dle Jiřího se ve vazební věznici i ve věznici s dozorem většinou času nudil, doslova „se kopeš do zadku“. Vše je podle zákona, pracovníci jsou tam, jak mají být, ale k nějaké cílené nápravě tam, podle jeho názoru, nedochází.

Při propouštění z věznice za Jiřím nikdo ze sociálních pracovníků nebyl, probačního úředníka navštívil se svou matkou až po propuštění.

„Chodil jsem k probačnímu dva roky, pro mě to byl jen dohled. Nepomohl mi tedy s ničím. Působil čistě jako kontrolor. I když jsem měl práci a bydlení u našich, takže se snažit nemusel. Docházel jsem tam jednou za dva měsíce a vždycky se ptal, jestli pracuji. Chtěl razítko z práce, jestli neberu drogy nebo nekradu. U nás doma nikdy nebyl.“

Po dvou letech Jiří opět začal s drogami, tentokrát jinými než pervitin. Opět začal páchat drobné krádeže a přestupky, dostal se do dalších problémů se zákonem. Byl obviněn a souzen za drobné krádeže a tentokrát odsouzen podmíněně na dva roky a s alternativním trestem 200 hodin obecně prospěšných prací. Těchto 200 hodin řádně odpracoval, staral se o veřejná prostranství (ošetřoval trávníky a zahrady).

Poté Jiří nastoupil na dva roky k výkonu vojenské základní služby.

„Vojna byla drsná, ale myslím si, že to je to, co mi pomohlo se z toho všeho dostat. Neměl jsem tam drogy, chtěl jsem normálně holku, chtěl jsem normálně fungovat s našima, protože oni si prošli peklem. Chtěl jsem normální život. Říkal jsem si sám pro sebe, že takhle už dál nemůžu, nebo se zabiju. Vojna mi pomohla překonat drogy.“

(Zajímalo mě Jiřího závěrečné shrnutí jeho pobytu ve vězení, co on sám by změnil, aby pobyt ve výkonu trestu dával smysl.)

„Můj názor z pohledu, že jsem seděl, je takový, že by pomohlo mít tam režim, muset pracovat, hlavně ti, co nejsou z venku zvyklí dělat. Naučit je ráno vstát a jít pracovat, že je to normální. Tohle nás vězení určitě neučí.

Takový pracovní tábory, kde dostaneš jídlo, pití, máš kde spát a musíš celý týden makat. To bych viděl přínosem, pak by si to hodně z těch zavřených rozmyslelo a už by nechtěli zpátky. Já jsem si přišel jako na dovolený za mřížema.“

Můj závěr k případu

S Jiřím jsme o všem hovořili velmi otevřeně. Nyní žije normálním „čistým“ životem a jak sám říká, *„konečně si vychutnávám a vidím věci, o které jsem roky přicházel“*.

Pracuje, sportuje, vychází s rodinou. Působí na mě velmi spokojeným a vyrovnaným dojmem. Snažím se pochopit, jak mohl sám, bez odborné pomoci, překonat tak silnou a dlouhodobou závislost na drogách.

Z našich hovorů vyplynulo, že vazební věznice a následně výkon trestu ve vězení nemá na jeho nápravě žádný zásadní vliv.

Jiří viděl dobu ve vazbě či vězení jako *„skoro dovolenou“*, dobu s žádnými velkými povinnostmi. A pokud se odsouzený chová v rámci pravidel, tak má je pohoda. Některé skutečnosti z jeho příběhu mi nezapadají do teoretického obsahu mé diplomové práce, která se zabývá tím, jak by penitenciární a postpenitenciární péče a práce s odsouzenými měla vypadat a jaký by měla mít účinek.

Především se zamýšlím nad fungováním sociálních pracovníků, kurátorů a probačních úředníků v té době (1996-1999).

Velké mezery vidím zejména v nápravných programech, v působení na mladistvé i dospělé ve vazebních věznicích i ve věznicích pro výkon trestu odnětí svobody jako takových.

Na problémy vazebních věznic v České republice nedávno ve velkém stylu upozornil i protagonista jedné z největších korupčních kauz MUDr. Rath, který na toto téma dal několik velkých rozhovorů a o svých zkušenostech a názorech na vazbu napsal dokonce knihu. Na základě podnětů od některých prominentních vazebně stíhaných politiků byly upraveny podmínky v některých vazebních věznicích (zejména v oblasti hygieny).

Můj názor je, že v sociálním a právním systému penitenciární i postpenitenciární péče je stále co zlepšovat, zejména s ohledem na ekonomické aspekty pobytu v nápravných zařízeních, kdy denní náklady na jednoho vězně se pohybují okolo 1000 Kč na den. A naše věznice jsou, bez ohledu na nedávnou amnestii, opět plné.

Možná by stálo za pokus na několik tzv. nenapravitelných působit ve výkonu trestu takovým způsobem, aby po propuštění na svobodu byli skutečně lepšími lidmi schopnými se plnohodnotně zapojit do normálního života.

Případová studie č. 2

Pan Petr

Případ pana Petra je v úhlu pohledu na vězeňství a jeho význam pro prevenci kriminality i penitenciární a postpenitenciární péči tak zvláštní a specifický, že v největší části případové studie budu pana Petra citovat, aby bylo dostatečně jasně patrné, jak on, jako aktér všech uvedených činností, na věc nahlíží a jaké jsou jeho pocity a poznatky. Z těchto poznatků pak bude vycházet i můj osobní názor na věc.

Petr se narodil v roce 1974 v západních Čechách. Pochází z rozvedené rodiny, sourozence nemá a vyrůstal jako jedináček v péči matky. Má středoškolské vzdělání. Vystudoval nejprve učební obor obráběč kovů a poté studoval na střední hotelové škole, kterou ukončil maturitní zkouškou.

Rodiče nikdy neměli žádný problém se zákonem, celý život pracují a žijí spořádaným životem. Matka je rovněž středoškolsky vzdělaná, otec je vyučen v učebním oboru. Petr s oběma rodiči dobře vychází a jsou v pravidelném kontaktu.

Petr byl ženatý, ale s manželkou se rozvedli. Mají syna a dceru. (Dcera se narodila v době, kdy Petr nastupoval do výkonu trestu.)

Děti jsou v péči matky a za Petrem pravidelně dochází, a to jedenkrát za dva týdny na celý víkend. O prázdninách se střídají v péči s matkou. Se svou bývalou manželkou mají pěkný vztah a dobrý kontakt. O všech záležitostech týkajících se dětí, jako například školní výuka, výběr kroužků, sportovních aktivit a dalších, se spolu domlouvají.

V současné době Petr žije již tři roky s přítelkyní, která je o 18 let mladší. V současné době přítelkyně studuje druhým rokem vysokou školu. S Petrovými dětmi má bezproblémový vztah.

Po ukončení vojenské základní služby se Petr přestěhoval do Prahy, kde několik let žil.

„Do problémů mě dostala společnost lidí, s kterými jsem se dostal do styku. Kvůli Praze jsem se dostal mezi lidi, mezi lumpy. To znamená lidi kolem pana „B“. Byli to samí boháči a nepotřebovali dělat malý věci. Gang kolem pana „B“ byl fakt velký. V podstatě to byla jakoby špička v Praze. Tady vznikl můj problém – lákadlo hodně peněz za málo práce, rychlých peněz.“

Petr viděl peníze jako hlavní a jedinou motivaci svého života v té době. Neměl potřebu normálně pracovat a tento „jiný“ styl života ho bavil. Neměl žádné běžné starosti. Mezi vlivnými lidmi se cítil dobře.

„Když mi bylo nějakých 23 let, tak to bylo největší. Dělal jsem různé takzvané skutky, to znamená přepadení, převody pozemků, převody majetku, vymahačství nebo takový podobný akce.

Ta nejdůležitější, poslední, byla natipovaná a připravená dopředu. Šlo o přepadení Asiatů, kteří měli u sebe větší hotovost. Byla to skupina tří lidí, udělali jsme to v roce 1998. Nikomu se nic nestalo, přišli jsme, vzali jsme, odešli jsme. Podle mě na 100 % povedená akce. Za to jsem byl nakonec odsouzený, ale až po deseti letech.

Návaznost spojení „lumpové“ a policie byla vždycky. Údajně jsme se měli spojit s vyšetřovatelem, který to měl „zazdít“ a dostal za to předem příspěvek „na kafe“. Všichni jsme z toho vyšli v pohodě a nikdo netušil, že se to znovu vrátí.

V té době začal velký soud s gangem pana „B“. Byl tam i jistý pan „H“, který nakonec vystupoval jako korunní svědek v našem případě.

Řekl, že jsme to udělali a popsal jim jak, prý měl za to slíbený kratší trest ve vězení. Působil také jako svědek v utajení. Nakonec o tom napsal i knihu.

V našem případě nebyl žádný důkaz, nic neprokázali, je to založený jen na jeho výpovědi. Nevěděli, o kolik peněz tam šlo, škoda v podstatě jakoby nebyla, protože nikdy nebyla vyčíslená, ani nebyla prokázána.

V roce 2004 byl tenhle případ otevřený a předložený na ministerstvu vnitra, tím byl shozen ze stolu pro nepodložené důvody a nepřítomné důkazy.

Byl jsem obviněn za „El Passo“, to je, že někomu pod pohrůžkou násilí nebo násilím něco vezmeš. Ale na to právě chyběly důkazy.

Pak najednou v roce 2008 pro mě přijela domů zásahovka, asi čtrnáct chlapů v kuklách na mě čekalo. Odvezli mě do vazby, drželi mě tam jednu noc a pustili domů. Asi věděli, že po deseti letech už nikoho venku neovlivním.

Sdělili mi, že jsem obviněný a tím se spustilo dlouhé řízení u soudu, které trvalo asi půl roku. Na výslechy chodili lidi, kterých se ptali, co dělali před deseti lety v určitém hodinu, byla to podle mě komedie. O tomhle vyšla i knížka, kde je všechno napsáno.“

Petr byl nakonec odsouzen k šestiletému trestu odnětí svobody nepodmíněně, s okamžitou platností.

„Nakonec jsem dostal šest let natvrdo a zjistil jsem, že můj právník byl fakt frajer. Shrábnul 250 tisíc a já šel sedět.“

V době, kdy byl Petr odsouzený, se jeho manželce narodila dcera. Snažili se o odklad trestu z důvodu narození dítěte, ale toto bylo soudem zamítnuto. Nastoupil tedy do výkonu trestu odnětí svobody do věznice s ostrahou (typ C).

„Ve vězení jsem neměl problémy, měl jsem se díky dobrým kontaktům z venku dobře. Chodil jsem do práce, alespoň mi líp utíkal čas. Dělal jsem rozvoz jídla, občas jsem obsluhoval na jídelně a někdy vypomáhal v kuchyni. Přišel jsem si na dost jídla. Musíš se dělit s policajtama, ale když jsi s nima zadobře, tak jsi za vodou. Pracoval jsem hodně a vydělal si dost peněz. Za ty si pak můžeš koupit co potřebuješ, třeba cigarety.

Když tam něco chceš, tak přes bachaře, policii nebo návštěvníky z venku. Přes personál tam dostaneš i telefon, cigarety, drogy. Musíš s nima vycházet, tam je potřebuješ. Když máš problém, můžou ti pěkně zavařit. Pošlou tě jinam, něco si vymyslí a jedeš.“

Zajímal mě jeho pohled na práci sociálních pracovníků a jeho zkušenosti s těmito službami.

„Sociální pracovnice byla na patře a chodili tam ještě další. Starali se nám o poštu, dělali pár kroužků, ale většinou na nás neměli čas. Třeba byla možnost učit se angličtinu, ale bylo to tak jednou za měsíc, takže k ničemu. Všechno, co o tom čteš na internetu a tak, tak to fakt nefunguje.

Jediný, co bylo dobrý, že tam otevřeli půlroční program, říkali mu nápravný. Vedl ho nějaký psycholog. Půl roku jsme se scházeli na sezení a potom jsem dostal diplom za zdárně ukončený kurz, něco jako že chápeš nápravu a rozumíš tomu, jak bys měl normálně žít. Byl to férový chlap a chodil jsem tam rád. Diplom dal všem, co tam chodili, ale nevím, jestli je to napravilo.“

Z Petrova vyprávění vyplývá, že velmi záleží, na které oddělení věznice se odsouzený dostane a kde vykonává trest.

„Někde se mají jako na dovolený, líp než 50 % lidí venku. Proto se některým vyplatí nechat se zavřít znovu. Ale já bych tam znovu nechtěl, měl jsem se dobře, jen nesmíš ven, to je jediný. Chybí ti kyslík.“

Petr si v polovině trestu požádal o ukončení výkonu trestu odnětí osobní svobody nepodmíněně a změnu na podmíněčný trest. Do věznice za ním docházel pracovník probační a mediační služby, která s ním jednala o možnostech propuštění a především o důvodech propuštění. Důraz kladli na chování Petra v době výkonu trestu, což bylo zaznamenáváno v materiálech a zprávách věznice.

Petr měl na svobodě zajištěnou práci i bydlení, nebyl ve finanční nouzi. To vše napomohlo k podmíněčnému propuštění z výkonu trestu po třech letech, místo po šesti letech, ke kterým byl odsouzen.

Petr měl přiděleného probačního úředníka, do jehož péče přešel po propuštění z věznice.

„Z probačního nebyl moc příjemný chlapík, když se řešilo propuštění, ale pak jsem dostal nového a ten je výborný. Na probační chodím ještě teď, jednou za jeden až dva měsíce. Probereme bydlení, práci a normální věci. Jednou za čas se jde podívat ke mně domů nebo do práce. Vycházíme spolu super.“

(Z Petrova komentáře ohledně předčasného propuštění z výkonu trestu vyplynulo, že vězni mezi sebou vědí, jaké věznice a jací soudci jsou ve věci předčasného propuštění tolerantnější a kde se naopak nikdy nepropouští předčasně. Dokonce prý má docházet k cíleným přesunům vězňů, aby se dostali k soudcům, kteří tzv. „pouští.)

„Některé věznice pouští a některé ne, to je známá věc. Záleží na soudci a ví se, kdo je v pohodě a kdo není. Tak to prostě je. To je ta naše spravedlnost.“

Zajímal mě Petrův názor na celý soudní systém a systém vězeňství, zejména s ohledem na to, že na vlastní kůži zažil důsledky odsouzení za trestnou činnost.

„Myslím, že ryba smrdí od hlavy a tak to tady je. Propojení mezi lumpy a policií je velký, ani se ti o tom nezdá. Když tě budou chtít dostat, tak tě dostanou a nemáš šanci. Ve vězení jsem netrpěl, mně se tam nic zlého nedělo. Zvykneš si, a když jsi zadobře s personálem věznice, nemáš problém.“

I přesto tam znovu nechci, jednou mi to stačilo. Vážím si teď života na svobodě.“

Můj závěr k případu

Tato kazuistika mě opět donutila přemýšlet nad naším právním a sociálním systémem.

Práce některých sociálních pracovníků a zejména pracovníků probační a mediační služby má pro lidi před, v průběhu i po výkonu trestu jistě velký význam. Třebaže i v případě Petra je jím práce těchto úředníků zlehčována, přesto je u něj v některých případech cítit respekt a pozitivní vliv (zejména v případě vězeňského psychologa a probačního úředníka).

Celkově však musím konstatovat, že pohled na celý náš soudní a vězeňský systém není příliš povzbudivý. Propojení tzv. podsvětí a policie u nás evidentně funguje a běžného občana z podobných zpovědí přímo mrazí.

Z kazuistiky však ve většině případů nevychází velmi dobře ani práce sociálních pracovníků ve věznicích. Věřím však, že s rostoucím množstvím zkušeností v této oblasti a s vyšším speciálním vzděláním odborných pracovníků, kteří jsou zapojováni do celoživotního vzdělávání, dojde ke změnám, abych si já i lidé, kterých se to bezprostředně týká, mohli svůj názor na význam práce sociálních pracovníků v této oblasti opravit.

Jako velmi pozitivní shledávám působení vězeňského psychologa, jehož práci ocenil i Petr. Určitě je žádoucí, aby podobných programů, které mají přesah i do běžného života po návratu z výkonu trestu, přibývalo, a aby nebyly jen ojedinělými akcemi nadšených jedinců.

Lidé, kteří se podobným způsobem snaží něco zlepšit a pracují pro druhé, kteří jejich pomoc potřebují, mají můj hluboký obdiv a respekt. Je to jistě i otázkou osobní morálky, odpovědnosti za vlastní práci i čistého svědomí, že svůj úkol plním dobře.

Zcela jistě nepadne vždy všechna snaha na úrodnou půdu, ale napadá mě konstatování, že i jeden jediný napravený člověk je víc než žádný.

ZÁVĚR

Předkládaná diplomová práce pojednává o trestním řízení, procesu omezení osobní svobody a postpenitenciární péči tak, aby se v jednotlivých oblastech dané problematiky zorientovala i širší veřejnost.

Vzhledem k tomu jsem vytyčila hlavní priority celého trestního řízení, které je vedeno proti osobám (pachatelům), které porušují hlavní zásady života v naší společnosti, a to tím způsobem, že jejich chování vykazuje znaky trestných činů, popsanych v trestním zákoníku. Tyto osoby musí být dopadeny, musí jim být dokázána příslušná trestná činnost, musí být obviněni a po dalších procesních úkonech postaveni před soud, neboť každý pachatel trestné činnosti má právo na spravedlivý soudní proces, kdy jednotlivé fáze a stádia trestního řízení, včetně omezení osobní svobody, jakož i postpenitenciární péče jsou zakotveny v platných zákonech, tak jak je uvedeno v teoretické části práce.

Dle mého názoru by celý tento rozsáhlý proces měl směřovat převážně k uvědomění si viny pachatele - obviněného, jeho sebereflexi v době vazby a možnosti vnímat pozitivní výchovné směry i v době případného výkonu trestu odnětí svobody. V každém případě by se mělo jednat o snahu změnit chování a pokud možno se po návratu z výkonu trestu zařadit do běžného života, dále nepáchat trestnou činnost a žít tedy řádným životem. Právě na změně chování a možnosti zařadit se do běžného života mají nezastupitelnou roli právě sociální kurátoři a sociální pracovníci, jejichž úlohu jsem se snažila v teoretické práci přiblížit a následně porovnat se zkušenostmi dvou osob, jež jsou podrobně popsány v případových studiích v empirické části práce.

Po zpracování případových studií jsem dospěla k osobnímu závěru, že systém vězeňství a následné péče po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody není zcela fungující a jsou v něm mnohá místa k řešení. Rovněž jsem zaznamenala i rozdílný pohled na mnoho aspektů a zejména též na práci sociálních pracovníků v systému trestního řízení, penitenciární i postpenitenciární péče.

V kontextu shora uvedeného se mi jako zajímavé jeví zamyslet se nad otázkou, co je příčinou takto rozdílných pohledů a zkušeností při střetu se

zákonem a zákonnými možnostmi, kterými disponují sociální pracovníci na všech úrovních, a to ve smyslu, zda se jedná jen o problémy jednotlivých sociálních pracovníků či zda se jedná o nechuť k jakékoli změně ze strany osob, jež se provinily proti trestnímu řádu naší republiky. S politováním však musím konstatovat, že je více než nepochybné, že někteří sociální pracovníci se ne vždy chovají v souladu s kodexem sociálního pracovníka, ač o jejich nezastupitelné úloze zejména v oblasti penitenciární a postpenitenciární péči není pochyb.

Přesto se snažím na dané téma hledět pozitivně a věřit tomu, že stále existují a budou existovat lidé, kteří mají chuť v sociální oblasti pracovat pro druhé, měnit něco k lepšímu a uznávají etické a morální hodnoty naší společnosti.

Na straně druhé musím konstatovat, že každý má právo volby a musí sám za sebe rozhodnout, jakou životní cestou se bude ubírat a zda je schopen a ochoten akceptovat právní a morální zásady života ve společnosti bezúhonných občanů. K tomu je však třeba zodpovězení základních otázek, a to „jaký jsem člověk?“, „na čem opravdu záleží?“ a „jsem tím, čím skutečně chci být?“...

Po zpracování předmětné diplomové práce jsem si ověřila skutečnost, že je zejména třeba individuálního přístupu k osobám, jež se dostaly do střetu se zákonem, neboť bez tohoto by se hlavní myšlenka penitenciární a postpenitenciární péče jen stěží naplňovala. Dále mám za to, že perspektivu možnosti resocializace lze spatřovat zejména v kvalitní sociální péči.

Při současné právní koncepci jsou hlavním nástrojem k dosažení kvalitní penitenciární a postpenitenciární péče především kvalitní sociální pracovníci na všech úrovních celého systému, kdy smyslem této práce bylo poskytnout informatice k této problematice tak, aby práce byla srozumitelná laickému čtenáři.

Na závěr mi nezbyvá než vyslovit myšlenku, že každá kvalitní individuální činnost sociálních pracovníků má svůj význam a pokud by měla vliv na změnu postojů, chování a jednání, v pozitivním slova smyslu, i jen u nějakého procenta pachatelů trestné činnosti, má tato činnost svůj velký a nezastupitelný smysl.

Dle mého názoru lze však perspektivu sociální péče spatřovat pouze tam, kde jsou pachatelé ochotni se sociálním pracovníky spolupracovat, neboť je tak je dán předpoklad, že jejich návrat k řádnému životu bude spíše realizovatelný.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Literatura

BAJKURA, L.: Práva vězně – od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody. Grada publishing s.r.o., 1999, ISBN 8-7169-555-6

CÍSAŘOVÁ, Dagmar et al. *Trestní právo procesní*. 2. podst. přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2002, 757 s. Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN 80-720-1374-2.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava a Vojtěch SEDLÁČEK. *Základy penologie pro policisty*. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky, 2002, 148 s. ISBN 80-725-1104-1.

GOJOVÁ, Alice. *Příručka pro metodiky sociální prevence a sociální kurátory*. Ostrava: [Ostravská univerzita], 2007, 85 s. ISBN 978-80-7368-329-0.

JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013, 864 s. Student (Leges). ISBN 978-808-7576-441.

NEVŘALA, Jan. *Forenzní psychologie: vybraná témata*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2003, 84 s. ISBN 80-704-2260-2.

NEVŘALA, Jan. *Poradenství v oblasti penitenciární a postpeniternciární*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2007.

SOCHŮREK, Jan. *Úvod do penologie*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, 80 s. ISBN 978-807-3722-876.

SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie: Teorie a praxe zacházení s vězňnými. II. díl.* Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, 77 s. ISBN 978-807-3722-043.

SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie: Negativní jevy ve vězení. III. díl.* Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, 69 s. ISBN 978-807-3722-050.

ŠTERN, Pavel, Lenka OUŘEDNÍČKOVÁ a Dagmar DOUBRAVOVÁ. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů.* Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Portál, 2010, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2.

HOUDEK, Miroslav. *Zločin v Čechách.* Vyd. Daranus, Praha, 2008. 280 s. ISBN: 978-80-86983-49-3

BRANDSTETTER, Manuela. VYSLOUZIL.Monika. *Soziale Arbeit im Wissenschaftssystem.* Springer VS, Berlin,SRN, 2010, 318 s. ISBN: 978-3-531-17349-8.

Internetové zdroje

Adresář PMS ČR. *Probační a mediální služba České republiky* [online]. [2014] [cit. 2014-03-18]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/kontakty/>

Etický kodex sociálních pracovníků. *Sociální práce v České republice* [online]. 31.03.2011 [cit. 2014-02-22]. Dostupné z: <http://socialniprace.huu.cz/menu/eticky-kodex-socialnich>

Generální ředitelství VSČR: Rychlá fakta. *Vězeňská služba České republiky* [online]. © 2012, 21.03. 2014 [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/rychla-fakta/>

KOHOUTEK, Rudolf. Postpenitenciární péče. In: *ABZ.cz: slovník cizích slov* [online]. © 2005-2014 [cit. 2014-03-08]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/postpenitenciarni-pece>

Organizační schéma Vazební věznice Hradec Králové. *Vězeňská služba České republiky* [online]. © 2012 [cit. 2014-02-07]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/75/image/Org.%C5%99%C3%A1d%20velk%C3%BD.jpg

Průběh řízení v trestních věcech. *Nejvyšší státní zastupitelství České republiky* [online]. [2014] [cit.2014-03-20] Dostupné z: <http://www.nsz.cz/index.php/cs/prubeh-rizeni-v-trestnich-a-netrestnich-vecech>

Penitenciární a postpenitenciární práce. *Www.juristick.cz* [online]. 13.4.2001 [cit. 2014-03-12]. Dostupné z: <http://trestni.juristick.cz/76183/CLANEK.html>

Práva osoby omezené na svobodě. *Férová policie* [online]. Liga lidských práv, 20.1.2012 [cit. 2014-02-18]. Dostupné z: <http://www.ferovapolicie.cz/pouziti-sily-a-omezeni-osobn%C3%AD-svobody-29/prava-osoby-omezene-na-svobode-669.html>

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky. *Vězeňská služba České republiky* [online]. 2013 [cit. 2014-02-08]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Ro%C4%8Denka%202012.pdf

Vazba (právo). In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 21. 2. 2014 [cit. 2014-03-11]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Vazba_%28pr%C3%A1vo%29

Výkon vazby ve vazební věznici Teplice. *Vězeňská služba České republiky* [online]. © 2012 [cit. 2014-02-04]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/vazebni-veznice-teplice-94/o-nas-1630/vykon-vazby-a-vykon-trestu-odneti-svobody-1082/vykon-vazby-ve-vv-teplice-4776>

Zákony pro lidi. *AION CS s.r.o.* [online]. © 2014 [cit. 2014-02-04] Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/>

Způsoby omezení osobní svobody. *Férová policie* [online]. Liga lidských práv, 18.1.2012 [cit. 2014-02-18]. Dostupné z: <http://www.ferovapolicie.cz/pouziti-sily-a-omezeni-osobni-svobody-29/zpusoby-omezeni-osobni-svobody-278.html>

Standarts der Sozialen Arbeit im Justizvollzug Rheinland – Pfalz. *Ministerium der Justiz und für Verbraucherschutz, Rheinland-Pfalz, SRN* [online]. © 2013 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <http://www.mjv.rlp.de/binarywriterservlet?imgUid=cb80c34c-6321-501c-5ec3-f1f9f9d3490f&uBasVariant=11111111-1111-1111-1111-111111111111>

Bakalářská práce

VOLÁK, Michal. Metody a způsoby práce sociálního kurátora. Univerzita Karlova, Praha. *Společnost sociálních pracovníků ČR*. [online]. © 2013 [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: http://socialnipracovnici.cz/public/upload/image/metody_a_zp%C5%AFsoby_pr%C3%A1ce_soci%C3%A1ln%C3%ADho_kur%C3%A1tora.pdf

Novinový článek

BLAŽKOVÁ Jana, *Žalobci musí odpovídat za svou práci*. MF Dnes, 2014. 28.3.2014, s. A11

Sborník z konference

VALEŠ, František. *Konference „Mezi vězeňstvím a komunitou“*. Český helsinský výbor, Praha, 2008. . [online]. © 2014 [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: http://www.helcom.cz/download/KONFERENCE_zavery.pdf

Legislativa

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In: *Sbírka zákonů*. 1961, částka 66.

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážci České republiky. In: *Sbírka zákonů*. 1992, částka 112.

Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby. In: *Sbírka zákonů*. 1993, částka 74.

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. In: *Sbírka zákonů*. 1999, částka 58.

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. In: *Sbírka zákonů*. 2000, částka 74.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. In: *Sbírka zákonů*. 2003, částka 79.

Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. In: *Sbírka zákonů*. 2003, částka 121.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů*. 2009, částka 11.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: *Sbírka zákonů*. 1999, částka 110.

ANOTACE

Předmětem diplomové práce „Trestní řízení, omezení osobní svobody a postpenitenciární péče“ je vytyčení hlavních oblastí trestního řízení v České republice. Podává obraz o jednotlivých fázích trestního řízení a orgánech a osobách, které jsou účastníky tohoto řízení, dále o formách a důvodech omezování osobní svobody obviněných a odsouzených osob. Zabývá se úlohou sociálních pracovníků ve všech fázích trestního řízení, zejména pak v procesu penitenciární a postpenitenciární péče. V případových studiích jsou uvedeny skutečné příběhy s dopady omezení osobní svobody na obviněné a odsouzené, stejně tak i role sociálních pracovníků v konkrétních případech.

Klíčová slova: trestní řízení, omezení osobní svobody, sociální pracovník, penitenciární péče, postpenitenciární péče,

ABSTRACT

The MA thesis entitled "Criminal proceedings, personal freedom restrictions and prison aftercare" explores main stages of criminal proceedings in the Czech Republic. It describes different phases of proceedings, participating institutions and persons, who are involved. It explores different ways of restricting freedom of those accused and convicted, and various reasons for such a restriction. It pursues the role of social workers in all stages of criminal proceedings, in particular during prison through-care and aftercare. It presents several case studies in which real cases of personal freedom restrictions are described, and the role of social workers in real circumstances is examined.

Key words: Criminal proceedings, personal freedom restrictions, social worker, prison through-care, prison aftercare

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autorky:	Kateřina Slavíková
Studijní program:	Sociální politika a sociální práce
Studijní obor:	Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii
Název práce:	Trestní řízení, omezení osobní svobody a postpenitenciární péče
Počet stran:	80
Počet titulů české literatury a pramenů:	24
Počet titulů zahraniční literatury a pramenů:	2
Počet internetových odkazů:	13
Vedoucí práce:	Mgr. Alena Plocová
Rok dokončení práce:	2014

**Posudek vedoucího diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Bc. Kateřina Slavíková

Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Trestní řízení, omezení osobní svobody a postpenitenciární péče

Vedoucí práce: Mgr. Alena Plocová

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 80

Počet stránek příloh: 0

Počet titulů v seznamu literatury: 39

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Oborová přiléhavost tématu

		2		
--	--	---	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	1			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

		2		
--	--	---	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

			3	
--	--	--	---	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

		2		
--	--	---	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

		2		
--	--	---	--	--

Využití výzkumných empirických metod

			3	
--	--	--	---	--

Využití praktických zkušeností

			3	
--	--	--	---	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	1			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

		2		
--	--	---	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

			3	
--	--	--	---	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	1			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

		2		
--	--	---	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

			3	
--	--	--	---	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

1. Konkretizujte specifika uplatnění sociálních pracovníků, sociálních kurátorů a pracovníků Probační a mediační služby České republiky ve vztahu k penitenciární a postpenitenciární péči.
2. Popište, jakým způsobem probíhá sociální práce s pachateli trestných činů v průběhu trestního řízení ještě před omezením osobní svobody.
3. Uveďte, na základě zjištěných závěrů, konkrétní koncepci a doporučení pro praxi v oblasti penitenciární a postpenitenciární péče.

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Diplomová práce nabízí srozumitelný vhled do problematiky trestního řízení, omezení osobní svobody, penitenciární a postpenitenciární péče. Jedná o práci teoreticky empirickou, kdy tato je doplněna případovými studii dvou osob, jež popisují průběh trestního řízení, následného omezení osobní svobody, jakož i vlastní zkušenosti s penitenciární a postpenitenciární péčí.

Autorka prokázala schopnost pracovat s dostupnou literaturou, kdy výstižně, srozumitelně a poutavě popsala danou problematiku, včetně uvedení základního právního rámce trestního řízení, omezení osobní svobody a sociální práce. Počet kapitol je úměrný rozsahu diplomové práce a jejich obsah vyčerpávajícím způsobem vystihuje podstatu názvu jednotlivých kapitol.

Více však bylo možné prokázat schopnost vlastního přístupu autorky k dané problematice, v práci uvést vlastní zjištění a z následných zjištění stanovit závěry a doporučení pro praxi.

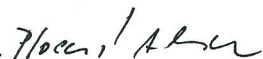
Po formální a stylistické stránce lze předkládanou diplomovou práci, až na drobné nedostatky (formální chyby v označení citací, spojky na konci řádku, neočíslované tabulky), hodnotit jako kvalitní. Dále lze vytknout omezené využití odborné zahraniční literatury, kdy v diplomové práci autorka uvádí pouze jednu zahraniční knižní publikaci.

Celkově práci hodnotím velmi dobře a doporučuji k obhajobě.

Doporučení k obhajobě: **doporučuji/nedoporučuji***

Navrhovaná klasifikace: **velmi dobře**

Datum, podpis: V Praze dne 1. 5. 2014

Mgr. Alena Plocová, v.r.

*
nehodící se, škrtněte

**Posudek oponenta diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Kateřina Slavíková

Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Trestní řízení, omezení osobní svobody a postpenitenciární péče

Oponent práce: Mgr. Klecanda Antonín

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 79

Počet stránek příloh: 0

Počet titulů v seznamu literatury: 15

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

		X		
--	--	---	--	--

Oborová přílehlavost tématu

		X		
--	--	---	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

			X	
--	--	--	---	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

		X		
--	--	---	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

			X	
--	--	--	---	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

			X	
--	--	--	---	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

				X
--	--	--	--	---

Využití výzkumných empirických metod

				X
--	--	--	--	---

Využití praktických zkušeností

				X
--	--	--	--	---

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

X				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

			X	
--	--	--	---	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

				X
--	--	--	--	---

Návaznost kapitol a subkapitol

		X		
--	--	---	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

				X
--	--	--	--	---

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

				X
--	--	--	--	---

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Co podle Vás přinesla Vaše práce nového?

Proč jste neoslovila sociální pracovníky, kteří dělají s odsouzenými?

Domníváte se, že můžete dělat závěry diplomové práce ze dvou případových studií?

Na straně 81 uvádíte, že čerpáte z 24 titulů české literatury, v seznamu literatury jich je však pouze 15 (12 titulů literatury, jedna bakalářská práce, jeden sborník z konference a jeden novinový článek). Kde jsou ostatní?

Myslíte si, že vaše práce splňuje kritéria diplomové práce?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Vypadá to, že studentka neměla pro zpracování diplomové práce příliš mnoho času a zvláště s praktickou částí si nedala příliš práce.

K teoretické části lze tedy říci, že jde o nepříliš zdařilou kompilaci několika odborných zdrojů, která čtenáře sice uvede do problematiky, ale dala by se napsat lépe. Například kapitola 1.1 Stadia trestního řízení, je pouhou kombinací přímých a nepřímých citací z knihy od Jelínka (Jelínek et al., 2013), není zde nic navíc, žádné srovnání či čerpání z další literatury. Obdobně kapitola 1.2, v kapitole 1.3 čerpá stejným způsobem od Šterna.

V textu je velmi často použitý styl jako v učebnici (tučné písmo, podtržené písmo, odrážky, atd.), ale nikde není vysvětleno proč. Některé části by měli být vedeny jako podkapitoly (např. str. 21: Způsoby omezení osobní svobody), ale místo toho jsou jen podtrženy.

V textu jsou použity zbytečně velké mezery (např. str. 25), které nemají žádné odůvodnění.

Obdobně i citace přes 2 strany (např. str. 37 a 38), které jsou pouhou kopií zákona 169/1999, nedávají příliš smysl, zvláště když se k nim autorka nevrací v praktické části.

U praktické části použila studentka dvou případových studií (první je na tři a půl stránky, druhá o stranu delší), za kterými uvádí svůj názor k případu. Z minima získaných dat poukazuje na mezery v nápravných programech (str. 65), což považuji v diplomové práci za nepřijatelné.

Když už se studentka rozhodla vycházet pouze ze dvou případových studií, čekal bych i rozhovory s pracovníky, kteří s trestanci pracovali, nebo hlubší studium zmíněných případů. Celkově hodnotím práci jako podprůměrnou.

Doporučení k obhajobě: nedoporučuji

Navrhovaná klasifikace:

Datum, podpis: 11.5.2014, Mgr. Klecanda Antonín

